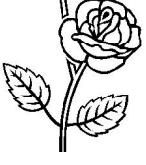

બિસ્મેલી તઆલા

“જાગ એ હસીન લહેર, ગુલશન નઝદિક છે.”

માર્ગદર્શક કલ્પનામાં

“ફજદદુ વ અન તઝેરે હનીઅન લકુમ અચ્ચતોહલ
એસાબતુલ મરહુમા”

“બસ કોશિષ કરો અને રાહ જુઓ, તમને મુબારક થાય! એ ખુદાની રહેમતના પડછાયા હેઠળ રહેનારા લોકો!” ઈન્તેઝારની રાતો કેટલી મુશ્કેલ, સખત અને જીવન ભરખી જનાર હોય છે!

ઈન્તેઝાર કરનારની દ્રષ્ટિની સામે ભયાનક ડંશ દેતો અંધકાર અને તે પોતે પણ ભગ્ન હૃદયી, રંજ અને દુઃખમાં ડુબેલો ઈન્તેઝારની ઘડીઓ વિતાવી રહ્યો છે.

ક્યાં છે સલામતિભર્યો કિનારો?

“અય મૌજે બલા ઉનકો ભી ઝરા દો ચાર થપડે હલ્કેસે કુછ લોગ અભી તક સાહિલસે તુફાં કા નઝારા કરતે હૈં”

તેઓને શું ખબર કે ઈન્તેઝારની એક એક પળ કેટલી લાંબી છે? તે પ્રભાતની પ્રતિક્ષામાં જે પ્રભાતે અદલ અને ઈન્સાફ (ન્યાય), સંપ અને શાંતિ, સમાનતા અને ભાઈચારાનો સૂર્ય ઉગશે. આ અંધકારમય રાત્રીમાં, ભરપુર મોજાઓ અને ડગલે - પગલે જીવન - નૌકાને ડૂબાડી દેનાર ખતરનાકર ભંવર, દુઃખ, દર્દ અને ઈજાઓથી ભરપુર ડુબેલો. આજનો હારેલો અને થાકેલો માનવી જીવનના દિવસો કેવી રીતે પસાર કરે?

માનવીઓએ ઘડી કાઢેલા બધા નિર્ણયો અને નિર્ણયોને ધૂળમાં મેળવનાર આ યુગ, જીવનની ખુશ નસિબીઓ મેળવવાની બધી કોશિષો, નિરાશા અને નિષ્ફળતામાં બદલાઈ ચૂકી છે.

માનવીની ખુદ અક્કલ અને સમજણની નૌકા, સમય અને કાળના દલદલમાંએવી રીતે ફસાઈ ચૂકી છે, ડગલે ને પગલે ઝુલ્મ અને સિતમ અને ખુનામરકીની દ્રખ્યો, આગ અને સીના ઝનીના દેખાવો, ભૂખ અને કઠોરતાનો સામનો, અસહાયતા અને મઝલુમ લોકોના ઈર્દભર્યા નિશ્વાસો દુનિયાના ખૂણે ખૂણામાં વ્યાપી ચૂક્યા છે. દુઃખ અને ગમના વાદળો સમગ્ર માનવતાના આકાશમાં ઝળુંબી રહ્યા છે. દુઃખ, દર્દ, બિમારી, ભૂખ, દુષ્કાળ, ખૂના - મરકી, નિરાશા અને નિષ્ફળતાના આ વાતાવરણમાં પણ ન જાણે કેમ દિલોમાં એક માધ્યમ, હલકો, પ્રકાશિત “આશા” નો દિવડો પ્રગટી રહ્યો છે.

છેવટે ક્યારે?

તે “છુપાએલા માર્ગદર્શક”

ગયબતના હજારો અંધકારમય પરદાઓને હટાવીને પોતાના દિવ્ય પ્રકાશથી જગતને પ્રકાશિત કરશે.

જગતમાં ફસાએલા તિમિરને પોતાના “દિવ્ય અસ્તિત્વથી” દૂર કરીને પ્રકાશ આપશે. જોર - ઝુલ્મને નાબૂદ કરીને સમાનતા અને ન્યાયના વાતાવરણનું સર્જન કરશે. પોતાની પવિત્ર જાત અને ઉચ્ચ પ્રકારના સાથીઓની સંગાથે અદ્વાલના આદેશ મુજબ નવા જગતનું સર્જન કરશે.

તે માર્ગદર્શક વિશ્વાસપૂર્વક તેમજ કરશે, પરંતુ ક્યારે .... ?

તે સમય ક્યારે આવશે?

જ્યારે આપના સત્ય પ્રિય સાથીઓ ખુશ ખુશાલ દિલોની સાથે પહાડોની જેમ અડગ અને મક્કમ રીતે સત્યના માર્ગ ઉપર ચાલીને પાશવી અને અત્યાચારી શક્તિઓનું ખંડન કરીને બધી અપવિત્રતાઓને જગતના પટ ઉપરથી દૂર કરીને જગતને પાક અને સ્વચ્છ કરશે.

પરંતુ ક્યાં છે ઝમાનાના ઈમામની પ્રતિક્ષા કરવાવાળા? ક્યાં છે ખુશ - ખુશાલ તડપડતા અને મચલતા દિલો અને ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ના દિદાર માટે આંસુઓથી ભરપુર બેચૈન આંખો?

ક્યાં છે “યુસુફે ઝહરા” ની શોધમાં દર દર ભટકવાવાળા?

ક્યાં છે એ લોકો જેમણે “ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ની ખરેખરી ઓળખ” ના પ્રાથમિક પ્રસંગોમાં ઈજાઓ સહન કરી છે અને “તે ઈલાહી પ્રતિનિધી” ની મઅરેફતની જવાબા પોતાના અસ્તિત્વમાં પ્રજ્વલિત કરી દીધી છે?

જે લોકો ઈમામ (અ.સ.)ના દુશ્મનોથી જાહેર માધ્યમોની મદદ વગર તથા માધ્યમોની ઉણપ હોવા છતા પણ સામનો કરી રહ્યા છે.

જેઓ કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં નિરાશ અને હતાશ થતાં નથી પછી ભલે તેના જાહેર થવામાં ગમે તેટલા વિલંબ કેમ ન હોય. તેઓ આ માર્ગ ઉપરથી કદીપણ વિચલીત થતા નથી. તેઓ પ્રતિક્ષાની લાગણીમાં જરા પણ ઓટ આવવા દેતા નથી. તેમની નજર સમક્ષ મૌલાએ કાએનાતનો આ માર્ગદર્શક કૌલ છે :

અદ્વાલની

સમિપતાનું માધ્યમ

“ફુલ ઈન્નમલ ગયબો લીદ્વાલે ફન્તઝેરૂ ઈન્ની મઅકુમ મેનલ મુન્તઝેરીન”

(અય રસુલ!) તમે કહી દો કે ગૈબની વાત તો માત્ર અદ્વાલ માટે ખાસ છે તમે પણ પ્રતિક્ષા કરો અને તમારી સાથે હું પણ (નિશંસય) પ્રતિક્ષા કરનારાઓમાં છું. (સુરએ યુનુસ ૧૦, આ. ૨૦)

જો માનવી પોતાના યુગના ઈમામ સાથે રૂલાની સંપર્ક નથી રાખતો તો તેમાં શંકા નથી કે તે કોઈ પ્રકારનો રૂલાની અને અર્થ પૂર્ણ લાભ નથી મેળવી શકતો. આમ હોવા પછી શું કોઈ સંપર્ક અને સંબંધ જાળવી શકે છે? આ સવાલનો જવાબ ખુદ કુરઆન હકીમે આ શબ્દોમાં આપ્યો છે,

“એ ઈમાનદારો! અદ્વાલથી ડરતા રહો અને તેની સમિપતાના માધ્યમની શોધમાં રહો” (સુરએ માએદાલ, ૩૫) તફસીરે કુમ્મીમાં ઈમામ (અ.સ.) ફરમાવે છે : ઈમામના વસીલા અને માધ્યમ થકી અદ્વાલના નઝદીકી તલાશ કરો. ઈબ્ને શહેર આશુબે મૌલાએ મુત્તકીયાન અલી ઈબ્ને અબી તાલીબ (અ.સ.) થી ઉપરોક્ત આયતના સંદર્ભમાં નકલ કરી છે કે તે હઝરત અલયહિસ્સલાતો વસ્સલામ એ ફરમાવ્યું : હું ખુદાનું માધ્યમ (વસીલો) છું. (મનાઝેબે ઈબ્ને શહેર આશુબ, જી. ૩/૭૫)

એક માણસ ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.સ.) અને ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ને અરજ કરી : એક જમાઅતને જોઈ છું કે જાહેરમાં ઈબાદત અને અદ્વાલના હુકમોના સખ્તાઈથી પાબંદ છે અને જાહેર રીતે એકાગ્રતાથી ઈબાદત કરે છે. તો શું આ ઈબાદતો તેઓને ફાયદારૂપ છે, જ્યારે તેઓને આપ હઝરત (અ.સ.) ની સાથે જરાપણ સંપર્ક નથી? ઈમામ (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું : બની ઈસરાઈલમાં એક જમાત એવી હતી જેઓમાં કોઈ વ્યક્તિ ચાલીસ રાતો સુધી દોઆ કરતી તો તેની દોઆ કબુલ થઈ જતી હતી એક માણસ સતત ચાલીસ દિવસ સુધી દોઆ કરી પરંતુ તેની દૂઆ કબુલ ન થઈ. તે હઝરત ઈસા (અ.સ.) સમક્ષ હાજર થયો અને દોઆ કબુલ ન થવાની ફરિયાદ કરીને તે હઝરત (અ.સ.) થી પોતાના માટે દૂઆ કરવાની માંગણી કરી. હઝરત ઈસા (અ.સ.) બેરકઅત નમાઝ પડ્યા અને પછી દોઆ કરી. વહી ઉતરી “અય ઈસા! એ માણસે મેં હુકમ આપ્યો હતો એ રસ્તાથી હટીને અને એ વસીલાથી દૂર રહીને ઈબાદત કરી છે. તે દોઆ તો કરે છે પરંતુ તેના દિલમાં તારી નબુવત

અને મલાનતા વિષે શક છે. આ રીતે જો તે એટલી દોઆ કરે કે તેની ડોક કપાઈ જાય અને તેના શરીરના સાંધે સાંધા જુદા થઈ જાય તો પણ હું તેની દોઆ હરગીઝ - ક્યારે પણ કબુલ નહીં કરું.” જમાનાનાં ઈમામ, સૃષ્ટિ, તેનું સર્જન તૌહિદ (અદ્વાલનું એક હોવું) અને મઅરેફત (દિવ્ય જ્ઞાન) ના હુકમો અને અમલોમાં એક ચાવીરૂપ ચારિત્ર્ય અદા કરે છે તેના માટે અન્ય માધ્યમ વગર અસંભવ છે કે કોઈ વ્યક્તિ જ્ઞાન, પરીપકવતા અને રૂલાનિયતના ઉચ્ચ દરજ્જા સુધી પહોંચી શકે. જે લોકો પોતાની સમજ આંતરિક અને બાહ્ય જ્ઞાનના આધારે અદ્વાલના હકકો સુધી પહોંચવામાં ઈમામ (અ.સ.)ના અસ્તિત્વ અને ઓળખને બિન-અસરકારક અને ગર્થ વગરની સમજે છે તે વાસ્તવામાં અજ્ઞાનતા અને અણસમજના સ્વપ્નામાં પડીને સૂઈ રહ્યા છે. અને પોતાની ક્ષુદ્રક સમજમાં પોતાની જાતને એકલા વ્યક્તિવાદી તરીકે કલ્પના કરે છે. જો કે તે માત્ર કુફ્રની સ્થિતિમાં પોતાના જીવનના દિવસો વિતાવી રહ્યા છે. ખબર નથી આવા લોકો અજ્ઞાનતાની ઉંઘમાંથી ક્યારે ચોંકી ઉઠશે પરંતુ દુઃખની સાથે કહેવું પડે છે કે જો આવા લોકો જાગૃત થશે તો એવા સમયે જાગૃત થશે કે જ્યારે વાત સરી ચૂકી હશે, સમય વિતી ચૂક્યો હશે, પસાર થએલા સમયનું પાછું ફરવું શક્ય નથી જેથી તે વિતી ગએલી વાતોને ભરપાઈ કરી શકે.

તરજૂમો : “તે દિવસે મુનાફિક (દંભી) સ્ત્રી - પુરૂષો ઈમાનદારોને કહેશે કે એક લાગણીભરી નજર અમારી તરફ પણ કરો જેથી અમે પણ તમારી દિવ્યતામાંથી - તમારા નૂરમાંથી થોડા પ્રકાશ મેળવીએ તો તેઓને કહેવામાં આવશે, તમે તમારી દુનિયામાં પાછા ફરો અને ત્યાં કોઈ નૂરની શોધ કરો.” (સુરએ હદીદ, ૧૩)

હવે આપજ બતાવો કે શું આ અગત્યનું વ્યક્તિત્વ પવિત્રતાને - એલતેરામને લાયક નથી? મોહબતને લાયક નથી? જો તકય્યાનો અવકાશ નથી તો શું આ એલતેરામભર્યા વ્યક્તિત્વના દુશ્મનોથી દિલ, જીવ અને કાર્યથી દૂર રહેવું તે “તબરી” નો અમલ નથી? શું તે ઈમાન અને ઈસ્લામના દુશ્મનોનો તિરસ્કાર આપણો અમલ ન હોવો જોઈએ? નિશંક! અક્કલ અને ઈમાનની જરૂરિયાતજ એ છે. તેમ છતાં તેના ટેકામાં જ્યારે આપણે આયતો અને રિવાયતો ઉપર દ્રષ્ટિપાત કરીએ છીએ - શોધખોળ કરીએ છીએ તો આપણને આ વિષય અંગેની અસંખ્ય આયતો અને રિવાયતો મળે છે કે

મજલબનો પાયો અને અદ્વાલની સાચી મોલબત તેના દુશ્મનો અને વિરોધીઓથી દૂર રહેવું અને તિરસ્કાર કરવો તે છે. આજે મોલબત, દૂરી અને તિરસ્કાર ઈમાનની મજબૂત સાંકળ છે. જે ને “ઉરવતુલ વુસ્કા” ના નામથી પ્રાયોજિત કરવામાં આવે છે.

એક દિવસ પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.) એ પોતાના સાથીદારોને ઉદ્દેશીને જણાવ્યું : ઈમાનના સંબંધમાં સૌથી મજબૂત સંબંધ કયો છે? અમૂક સાથીઓએ જવાબ આપ્યો : નમાઝ, અમૂકે કહ્યું - રોઝા. અમૂકે કહ્યું - જેલાદ. એક સમૂહ બોલ્યો - હજ્જ અને ઉમરહ. આં હઝરત (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું : આ બધી બાબતો નિશંક તેના સ્થાન ઉપર મૂલ્ય અને મહત્વ ધરાવે છે પણ તેને મજબૂત (દોરી) (ઉરવતુલ વુસ્કા) ન કરી શકાય. પરંતુ સૌથી વધુ મજબૂત ઈમાનનો સંબંધ

“અદ્વાલના માટે દોસ્તી અને અદ્વાલના માટે દુશ્મની, ખુદાના અવલેયાનું અનુસરણ અને ખુદાના દુશ્મનો પ્રત્યે તિરસ્કાર અને તેમનાથી દૂર રહેવું” તે આપણી સૌની પ્રથમ ફરજ છે. (ઉસુલે કાફી, પુ. ૩, પા. ૧૮૦)

અદ્વાલથી મોલબત અને અદ્વાલના દુશ્મનોથી નફરત કરવી તેનો ત્યાં સુધી અમલ થઈ શકતો જ નથી જ્યાં સુધી કોઈ વ્યક્તિ આયતો અને રિવાયતના મૂળ અર્થ મુજબ ખુદાની હુકમતો (અઈમ્મએ તાહેરીન)થી મોલબત અને તેઓના દુશ્મનોથી દૂરી અને નફરત પ્રદર્શિત ન કરતો હોય.

એવી ઘણી રિવાયતો પણ મૌજુદ છે જેમાં આપણે વાંચીએ છીએ. :

“જે વ્યક્તિ અમે અલલેબૈત રિસાલત (અ.સ.)થી મોલબત રાખે છે તે અદ્વાલને પણ મહેબૂબ રાખે છે અને જે વ્યક્તિ અમે અલલેબયત (અ.સ.) થી કિનો અને દુશ્મની રાખે છે તે અદ્વાલથી પણ બુઝ અને દુશ્મની રાખે છે.” (બેહાર, પુ. ૨૭, પા. ૮૮)

ઝીયારતે જામેઆ સગીરહના લખાણના લખાણને જુઓ : “સલામ થાય તે પવિત્ર વ્યક્તિઓ ઉપર જે વ્યક્તિ તેમનાથી મોલબત કરે છે સતો તે અદ્વાલથી પણ મોલબત કરે છે અને જે તેઓનાથી દુશ્મની અના - અદાવત રાખે છે. તો તે અદ્વાલથી પણ દુશ્મની અને અદાવત રાખે છે અને જેણે તેઓને ઓળખી લીધા તો નિશંક તેણે અદ્વાલને પણ ઓળખી લીધો અને જે અજ્ઞાન અને અજાણ રહ્યો તે અદ્વાલ થી પણ અજાણ અને દૂર રહ્યો . ” (મક્રાતીલુલ જીનાન, ઝીયારતે જામેઆ સગીરા)

જો આપણે ઝીયારતે જામેઆ કબીરાના વાક્યોને ઊંડા ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ તો કોઈપણ અપવાદ વગર એ સઘળા વાક્યો આ હકીકતની બોલતી તસ્વીર છે. જેને નકારવું સંભવ નથી. અલબત્ત

આ મોલબત અને નફરત અને દૂરી અખત્યાર કરવી તે હૃદયના પરદામાંથી નિકળી જીભ સુધી આવવી જોઈએ અને જીભ ઉપર આવ્યા પછી એક મોમીન બંદાના અમલમાં પરિણમવું જરૂરી છે. જો આ ત્રણેય બાબતો મોલબત, નફરત અને દૂરી અખતારી કરવી, તેમાં કાર્યરત થઈ જાય તો તેનું ઈમાન સંપૂર્ણ થઈ જાય નહિ તો ખુદાની સમક્ષ તેની દીનમાં તેની કોઈ કદર અને કિંમત નહીં હોય.

પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.) થી ઈરશાદ છે : “ઈમાન જીભથી ઈકરાર (કબુલ કરવું) દિલથી ઓળખ અને અંગ - ઉપાંગોથી કાર્યશીલ થવાને કહેવામાં આવે છે.” (બેહાર, પુ. ૬૪, પા. ૬૮)

આ વિષય સ્વયં તેના સ્થાને ઘણો મહત્વનો છે કે મોલબતની અપેક્ષા પણ એજ છે કે પ્રિય પાત્રના કાર્યની ખુશી અને પસંદગી મુજબ હોય. નહિ તો મોલબત તેના મૂળ અર્થ અને સમજથી અલિપ્ત થઈ જશે. મૌલાએ કાએનાત ફરમાવે છે :

“જે વ્યક્તિ અમને દોસ્ત રાખે છે તેની ફરજ કે તે જે કાર્ય કરે તે અમારા કાર્ય મુજબ કરે એટલે કાર્યમાં અમને અનુસરે” (બેહાર, પુ. ૬૭, પા. ૩૦)

ઈમામ સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે : “હું તે વ્યક્તિને મોઅમીન પણ નથી ગણતો જે તેના સમગ્ર કાર્યમાં અમને અનુસરનાર અને અનુકરણ કરવાની ઈચ્છા ન ધરાવતો હોય.” (ઉસુલે કાફી, પુ. ૩, પા. ૧૨૪)

આ ચર્ચાને આ સ્થાને પુરી કરતા એટલું જ કહેવું છે કે અર્થ જાણનારા બુદ્ધિમાન અને સમજદાર લોકો આ મુજબને ખૂબીપૂર્વક જાણે છે કે ખુદાવદે તબારક વ તઆલાએ ધરતી ઉપર પોતાના ખાસ પ્રતિનિધી ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ને સંપૂર્ણ ગયબતમાં એવી રીતે છુપાવીને નથી રાખ્યા કે કોઈપણ સંગ્રેગોમાં કોઈ વ્યક્તિ પણ તે હઝરત (અહ્મલલાહ તઆલા ફરજહ)ની ખિદમતમાં જઈજ ન શકે. શું તે બધા પ્રસંગોને નકારવા સંભવ છે જે આધારભૂત પુસ્તકોમાં મલાન આલીમોએ તે હઝરત (અજ.) ની મુલાકાતનો શરફ મેળવનારઓના બારામાં લખાએલ છે. તદ્ઉપરાંત અનેક પ્રસંગો અનેક લોકોના હૃદયમાં અમૂક કારણો અને મસ્લેહતથી ધરબાઈને દફન થઈ ગયા છે. જ્યારે આવા પ્રસંગોનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવામાં આવે તો તેનો સાર એ નીકળે છે કે જે વ્યક્તિને હઝરત (અ.સ.)ની મુલાકાતનું સન્માન મળ્યું તેણે ખાસ પ્રકારની રીત અપનાવીને હઝરત વલી અન્ન (અજ.)થી સંપૂર્ણ રૂલાની સંપર્ક અને સંબંધ પૈદા કરવા માટે સંઘર્ષ, શોધખોળ અને કોશિષ કરી.

ગમે તેમ પણ એ હકીકત નકારી નથી શકાતી કે જે વ્યક્તિ સાચી અને શરઈ રીતે તે હઝરત (સલવાતુલ્લાહે વસલામોહુ અલયહે)

ની પવિત્ર બારગાલમાં આહોઝારીની સાથે મદદ માગે અને એવા કાર્યો કરે જેથી એટલી હદ સુધી આપ હઝરત અજ. નું ધ્યાન અને તવક્કોલ પોતાની તરફ આકર્ષિત કરે કે આપ (અ.સ.) ની ઝીયારતથી મુશરફ થઈ જાય અને તેની સમજમાં વાત આવી જાય કે “રબ”ની મુલાકાતમાં કેવી લક્ષ્મ અને મીઠાશ હોય છે. જે લોકો જલ્દી પુરી થઈ જનારી મોજમજા અને નાશ થનાર જગતની લક્ષ્મતો ઉપર ધ્યાન આપીને તેની અંતિમ મોજમજા માણવામાં સંપૂર્ણ રીતે સફળ થઈ જાય છે, તે કેવી રીતે ગફલત અને નાદાનીમાં સંપડાઈ જઈને પોતાના જીવનના દિવસો પાસર કરી રહ્યા છે. સાચું તો એ છે કે તે લોકો મૂગજળ એમ સમજે છે કે તેઓ પાણી સુધી પહોંચી ગયા.

દરેક મોઅમીનની એ ઈચ્છા હોવી જોઈએ કે તેણે તે હઝરત અલયલીસ્સલાતો વરસલામની ભરપુર ઓળખ (મઅરેફત)ની સાથે તે હઝરત અ.સ.ની મુલાકાતનો શરફ (ઈઝઝત) મેળવે. પછી ભલે તેને આ મહાન શરફ (ઈઝઝત) અને મહાનતા મેળવવા માટે તેની હેસિયત, પ્રતિષ્ઠા, અસ્તિત્વ અને જીવનથી કિંમત ચૂકવવી પડે.

“(અય લોકો!) આ ગુલામ ઉપર તે બાબત કષ્ટદાયક છે કે સર્જનની તમામ વસ્તુઓને તો જાઉં પરંતુ આપની ઝિયારતથી અલિમ રહું અને ત્યાં સુધી કે આપનો કોઈ અવાજ ચાહે તે ધીરે થી કેમ ન હોય મારા કાન સુધી ન પહોંચે ..... મારી જાનની કસમ! તું તે છુપાએલી હકીકત છો જે અમારાથી ક્યારેય દૂર નથી. મારી જાનની કસમ ખાવ છું કે તારી હસ્તી જે પવિત્ર, મહાન, પ્રતિષ્ઠામાં હેરાન અને મુંજવાણમાં રહું, છેવટે ક્યાં સુધી? અંતે ક્યા શબ્દોમાં આપના સદ્ગુણો રજુ કરું અને કેવી રીતે દિલનું રહસ્ય આપની સમક્ષ બયાન કરું? મારા માટે સખત મુશ્કેલ અને અસંભવ છે કે આપના સિવાય અન્ય કોઈથી જવાબ મેળવું. મારા ઉપર કેવા પ્રકારની સખતી છે કે હું આપની જુદાઈમાં રોકકળ કરું છું જ્યારે કે દુનિયાના આપને ભુલી ગઈ છે. અને આપની યાદથી મોઢું ફેરવી લીધું છે.” (દોઆએ નુદબલ)

હઝરત મહદી (અજ.) ની મુલાકાત માટે એવી તીવ્રતા હોવી જોઈએ કે બારગાલે અઝઝ વ જલ્લમાં એવી ઈચ્છા કરે કે જો દુનિયાથી ચાલ્યો પણ જાય તો ખુદાવન્દે આલમ તે હઝરત (અ.સ.) ના જાહેર થવાના સમયે તેને ફરીવાર તે હઝરતના સાથી બનવા માટે દુનિયામાં પાછો મોકલે.

હઝરત બકીયતુલ્લાહ (અજ.) ના સંદર્ભમાં દોઆમાં આ ફકરો ફરી ફરીને દોહરાવવો જોઈએ. :

“એ મારા આકા! જો તમારા દિવ્ય, પ્રકાશિત અને લહેરાતા ધવજ હેઠળનો ન્યાય અને હુકમતનો યુગ પામું તો તમારા હુકમ અને

નિષેધની આજ્ઞાપાલનનું ભરપુર અનુસરણ કરીશ અને તે અનુસરણ અને તાબેદારી દ્વારા અને તેના માધ્યમથી તમારા સંગાથમાં રહીને તમારી હજુરમાં શહાદતના ઉચ્ચતર સ્થાન અને મોભાની આશા અને ઈચ્છા ધરાવું છું. એ આકા! જો ઝુહુરની પહેલા મૃત્યુની ગોદમાં સમાઈ જાઉં તો પણ ખુદાએ મોતઆલાની પવિત્ર બારગાલમાં આપની પવિત્ર જાતનું માધ્યમ બનાવીને વિનંતી કરું છું કે (હે અલ્લાહ) મોહમ્મદ (સ.અ.વ.) અને તેમની પવિત્ર આલ (અ.સ.) ઉપર રહેમત મોકલ અને મને આપના (અસ) જાહેર થવાના કાળમાં ફરી વખત નવજીવન આપ અને આપની હુકમતના કાળમાં દુનિયામાં ફરી મોકલ જેથી આપની ખિદમતમાં આપની દ્રષ્ટિ સમક્ષ આપની ઈતાઅત અને અનુસરણ કરતા કરતા તે મહાન ધ્યેય કે જેની તમન્ના છે તે પ્રાપ્ત કરી શકું અને આપના દુશ્મનોથી બદલો લઈને મારા (દુઃખી અને ગમઝદા) દિલને શક્ષા આપું.” (મક્કાતીહ)

જે હઝરત (અ.સ.)નો એક સાચો મોહીબ અને ઝીયારતની તમન્ના ધરાવવાવાળો છે અને જેને ખુદાના પ્રતિનિધીની ઝીયારતની ખૂબ જ ઈચ્છા છે તે હંમેશા જ ખુદાવંદે આલમની બારગાલમાં બેહદ આજીઝીની સાથે કરગરે છે કે પ્રતિષ્ઠાના વિલંબના કારણે તેની શ્રદ્ધા - યકીન છીનવાઈ ન જાય અને તે હઝરત (અ.સ.) નો ઝીક કરવાનું ભૂલી ન જાય. બલ્કે તેને હઝરત (અ.સ.)ના અસ્તિત્વ અને જાહેર થવા ઉપર યકીનનો દરજ્જો રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) ની બેઅસત ઉપરના યકીનની જેમ થઈ જાય.

તેથી ગયબતે ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ની દોઆમાં નીચેના ફકરા નકલ કરવામાં આવ્યા છે, જેનો અર્થ ઉપર આપવામાં આવ્યો છે.

“પરવરદિગાર! તે હઝરત (અ.સ.) ના મુબારક અસ્તિત્વ, આપની લાંબી ગયબત અને તેની કોઈ ખબર ન મળવાના કારણથી તે હઝરત (અ.સ.) ઉપરની અમારી શ્રદ્ધાને ન આંચકી લે અને તે હઝરત (અ.સ.) નો ઝીક, તે હઝરત (અ.સ.) ના ઝહુરની પ્રતિષ્ઠા, તે હઝરત (અ.સ.) ના અસ્તિત્વ ઉપર ઈમાન. અને તે હઝરત (અ.સ.) ના ઝહુર ઉપર અમારા યકીનને ક્યારેય ઓછું ન કરતો. દોરૂદ અને સલામ અમારા દિલ અને દિમાગમાંથી ભુલાઈ જવા ન દેતો જેથી તે હઝરત (અ.સ.)ની વિલંબભરી ગયબતઅમને તેમના અસ્તિત્વ અને તેમની હુકમતની સ્થાપના ઉપર અમારું યકીન રસુલે (સ.અ.વ.) ની હુકમતની સ્થાપના, આપના ઉપર વહી આવવા અને આસમાની કિતાબ ઉતરવા ઉપરના યકીનની જેમ પ્રતિપાદિત કર.” (મક્કાતીહ, દોઆ દર ગૈબત)

નિશંક! જે લોકો મઅરેફત ધરાવે છે તે હુક્ષતે ખુદા ઈમામ

ઝમાન (અ.સ.) ની મુલાકાત અને ઝીયારતની નેઅમતને દુનિયાની નેઅમતો કરતા વધુ પસંદ કરે છે.

માનવીએ આ આદેશના ખૂબીપૂર્વક જાણકાર થવું જોઈએ. ત્યાં સુધી કે એકાંતમાં પણ તે પવિત્ર અસ્તિત્વથી કેવા પ્રકારની અને કેટલી હદે નિકટતા રાખવી જોઈએ. માત્ર એ રીતે નહીં કે જાહેર લોકો વચ્ચે તેમની મોહબ્બત અને નિકટતા પ્રદર્શિત કરે. કારણકે એકાંતમાં હઝરત (અ.સ.)ની નિકટતાથી ખાસ પ્રકારના લાભો મળશે. જેમકે માઅસુમ (અ.સ.) કહે છે : “અમે અમારા દોસ્તો માટે કોઈ પણ વસ્તુની ઓછું નથી રાખતા જેને લીધે તેને મજબુર થઈને અમારા સિવાય બીજાઓ પાસેથી એ વસ્તુઓ માંગવી પડે. તકવા પરહેઝગારીનો ખ્યાલ રાખવા પછી અમારી મોહબ્બતની બેહતરીન રાહ કુરઆનની આયતો અને માઅસુમીન (અ.સ.)ની હદીસો થકી વધારેમાં વધારે ફાયદો ઉપાડે.”

એટલે જ કુરઆનમાં ખુદા ફરમાવે છે :

“જો તમે અદ્લાલથી ડરશો તો અદ્લાલ તઆલા તમને કુરકાન એટલે કે સત્ય અને અનિષ્ટ સમજવાની શક્તિ (અને આંતરિક દિવ્યતા) અર્પણ કરશે.” (સુરએ અન્ફાલ, આયત ૨૮) જે સત્યની ઓળખ અને જાણકારી માટે પાયાની શરત છે. આજ કારણ છે કે મઝરેફતવાળાને સવાલ પૂછવામાં આવે કે ઈમામ ઝમાન (અ.સ.) ની શોધ કેવી રીતે કરી શકાય તો કહેશે કે તમે પોતે તમારી જાતની સુધારણા કરો ઈમામ (અ.સ.) ખુદ તમારી શોધ કરશે.

કુરઆનની આયતો, હદીસો અને રિવાયતોમાં આ વિશેની દલીલો મૌજુદ છે. તેથી આપણે ઈતિહાસમાં આ પ્રસંગ વાંચીએ છીએ કે ઈમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ.સ.) ની એક કનીઝ આપના સર મુબારક ઉપર એક વાસણથી પાણી નાખી રહી હતી અને આપ સર મુબારક ધોઈ રહ્યા હતા. તે સ્થિતિમાં કનીઝ ઉઘી ગઈ. પાણીનું વાસણ તેણીના હાથમાંથી છટકીને આપના સર મુબારક ઉપર પડ્યું આપનું સર મુબાર ઝખ્મી થઈ ગયું. ઈમામ (અ.સ.) એ માથું ઉંચું કરીને કનીઝની સામે જોયું.

કનીઝે કહ્યું : ખુદાવંદે આલમ ફરમાવે છે કે :

“અને તે લોકો જે ક્રોધ અને ગુસ્સા પર કાબુ મેળવી લે છે.”

ઈમામે ફરમાવ્યું : “મેં ક્રોધ અને ગુસ્સાને ખતમ કર્યો”

કનીઝે કહ્યું : “લોકોની ભુલોને માફ કરે છે.”

ઈમામ (અ.સ.) કહ્યું : “ખુદાવંદે આલમ તારી ભૂલને માફ કરે.”

કનીઝે કહ્યું : “અને અદ્લાલ નેકી કરવાવાળાને દોસ્ત રાખે છે.”

ઈમામે (અ.સ.) કહ્યું : “જા મેં તને ખુદાવંદે આલમની ખુશનુદી

માટે આઝાદ કરી.....”

આપે વિચાર્યું, કનીઝે કુરઆનની આયતોથી ફાયદો ઉઠાવીને આપની ખુશનુદી, રાજીપો અને માફી મેળવી લીધી. ખુદાના વલી સાથે નિકટતા અને મોહબ્બત રાખનાર બારગાહે માઅસુમીન (અ.સ.) માં આ રીતે દરખાસ્ત કરે છે.

“એ અહલેબૈત અત્હાર! આપ જ અદ્લાલ અઝઝ વ જલ્લના રહેમ અને કરમ, ક્રોધ તથા એહસાનના દ્રષ્ટાંત છો. જો મારાથી કોઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો આપની મહાનતાથી અપેક્ષા એ છે કે તેને જોયા પછી પણ ન જોઈ ગણીને બક્ષી આપવા વિનંતી છે.”

અમીરૂલ મોઅમેનીન (અ.સ.) ઈરશાદ ફરમાવે છે : “સદ્ગુણીઓના સૌથી વધારે સારા કામોમાંથી સાફ અને મહાન કામ (એ છે કે) જેને તે જાણતો હોય તેના પ્રત્યે દુર્લક્ષ સેવે છે.” એટલે કે બીજાની ભુલને જોઈને અજાણ બની જાય છે. નહજુલ બલાગાલમાં અન્ય સ્થળે ઈરશાદ ફરમાવે છે : “જે વ્યક્તિ તમારા વિષે સારા (અને ઉચ્ચ) વિચારો ધરાવે છે, તેની માન્યતાને તમારા કાર્યથી સાચી સાબિત કરો.” કોઈ વ્યક્તિ આપની (અ.સ.) બારગાલમાં અરજ કરે છે. “અય ફરઝન્દે રસુલ! હું આપનાથી ભલાઈની આશા રાખું છું અને આપની પવિત્ર જાતથી (પ્રતિભા - ઉચ્ચતાથી) નેકી અને ભલાઈની સિવાય અન્ય કોઈ બાબત અંજામ નથી પામતી. (આપના દરેક કામમાં નેકી - ભલાઈ જ હોય છે, આપ કોઈ કામ નેકી - ભલાઈ સિવાયનું અંજામ નથી આપતા) આપનાથી ભલાઈની આશા રાખુ છું, આપ મારી આશાને નિરાશામાં ન ફેરવશો. વિગેરે..”

અર્થાત મોઅમીન અને ઈમાનના અનુસંધાનમાં જેટલી પણ આયતો છે અને તેવી જ રીતે માઅસુમીન અ.સ. થકી જે રિવાયતો આવી છે તે આ પવિત્ર હસ્તીઓના વિલાયતના હુકમથી જુદી નથી પડતી.

ગમે તેમ પણ ખુદ અઈમ્મએ તાહેરીન અ.સ. ખુદાવંદે મોતઆલ અને ખુદ તેઓ પવિત્ર હસ્તીઓ પ્રત્યે લાગણી અને મોહબ્બત રાખવા વિશે અસંખ્ય રિવાયતો અને આધારભૂત દોઆઓ દ્વારા દર્શાવી છે. ખાસ કરીને ઈ. ઝમાન અ.સ.ના બારામાં તેઓના (ઈમામોના) કૌલ (ઈરશાદ) તે હઝરત (અજ.) પ્રત્યે તેમની (ઈમામોની) મોહબ્બત તે હઝરત (અજ.) ખાસ સંપર્ક જાહેર કરે છે. મૌલાએ કાએનાત અલી બીન અબી તાલીબ (અ.સ.) તે હઝરત (અજ.)ના સદ્ગુણો અને પ્રશાંત કરતા ઈરશાદ ફરમાવે છે :

“તે હઝરત (અજ.) નું સ્થાન તમારા સૌથી વધુ વિશાળ, તેમનું જ્ઞાન તમારા સૌથી વધુ, સગાં - સંબંધીઓ સાથેનું સદ્વર્તન (સિલે રહેમી) તમારા સૌથી સાફ છે. ખુદાવંદા! તેમની બચાવતને

દરેક રીતે રંજ અને ગમ દૂર કરનાર બનાવ, તેમની મઅરેકત ઉમ્મતની બેદીલી, જુદાઈ અને કુસંપને એકતા અને સંપમાં બદલી દે અને જો ખુદાવંદે આલમ તારા માટે ભલાઈ અને સદવર્તનનો ઈરાદો રાખે તો તારા માટે (નસીબમાં) અડગતા લાવે જેથી તું પહાડોની જેમ અડગ અને અચલ રહે. જો તે હઝરત (અ.સ.) નો સાશનકાળ તને નસિબ થાય તો તેમની સિવાય અન્ય કોઈ તરફ મોઢું ન ફેરવજે, જો તે ગલી સુધી પહોંચવાનો રસ્તો તને મળી જાય તો તે ચૂકી ન જતો.” પછી આપો આપ પોતાની છાતી તરફ ઈશારો કરતા ફરમાવ્યું : “આહ! કેવી રીતે તેના દિદારનો મુશ્તાક છું.” (બેહુલ અન્વાર, જી. ૫૧, પા. ૧૧૫)

ઈમામ હસન (અ.સ.) ફરમાવે છે :

“કેટલા ખુશ નસીબવાળા છે તે લોકો જે તેમનો સાશનકાળ પામે અને તેમના હુકમ ઉપર અમલ કરતા હોય!”

ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.સ.) એ અબુ હમઝાને ઈરશાદ ફરમાવ્યું : “અમારા કાએમ (અજ.) સમયે સ્થિતિ થશે જ્યારે સમગ્ર જગતમાં ભય અને દેહશતનું રાજ્ય હશે. બલાઓ, આફતો, લડાઈ અને ઝઘડા લોકો ઉપર ઉમટી આવ્યા હશે. તે કિત્નાઓની પહેલાં પ્લેગ ફેલાઈ જશે. આરબોની વચ્ચે તલવારો રાજ્ય કરશે. મઝહબમાં વિરોધ અને ફાટકૂટ ઉત્પન્ન થશે. પરિસ્થિતિ એટલી વણસી જશે કે લોકો જીવવા માટે નાસીપાસ થઈ જશે અને કંટાળી જશે એટલે સુધી કે ખુદાની બારગાહમાં સવાર - સાંજ મરવા માટે દૂઆ કરશે. આવી નિરાશજનક પિરિસ્થિતિ વચ્ચે અમારા કાએમ (અજ.) જાહેર થશે. કેવા ખુશનસીબ હશે તે લોકો કે જેઓ તેમનો સાશનકાળ પામે અને તેમના અનુસરાણ અને મદદ માટે ઉભા થઈ તૈયાર થઈ જાય. તે લોકોના હાલ ઉપર અફસોસ છે કે જેઓ તેમનો વિરોધ કરવા તૈયાર થઈ જશે અને તેમના હુકમની અવગણના કરશે અને દુશ્મની અને અદાવત માટે ઉભા થશે.” (બશારતુલ ઈસ્લામ પાના ૧૦૫)

ઈમામ સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે :

“જો હું તેમનો સાશનકાળ પામું તો સમગ્ર જીવન તેમની સેવા કરવામાં પસાર કરું.”

અહલેબૈત (અ.મુ.સ.) ના મશહૂર શાયરે દેઅબીલ ખોઝાઈ ઈમામ રેઝા (અ.સ.) ની ખિદમતમાં પહોંચ્યા અને તેમનો મશહૂર કસીદો “મદારેસો આયાતીઅ ખલત મીન તેલાવતીન” તે હઝરત (અ.સ.) સમક્ષ વાંચવાનો શરૂ કર્યો. જ્યારે આ અશઆર સુધી પહોંચ્યા :

(૧) એવા ઈમામનું જાહેર થવું જેનું બહાર આવવું જરૂરી છે અને જેમાં વિશ્વાસ છે ખુદાના નામ સાથે ઉપસ્થિત થશે અને ખુદાએ

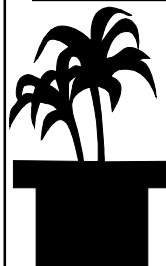
અઝઝ વ જલ્લ ની બરકતો પોતાની સાથે લાવશે.

(૨) અમારી દરમ્યાન હક અને બાતીલને જુદા કરશે અને સદ્કાર્યો અને બદ્કાર્યોનો બદલો અને સજા આપશે.

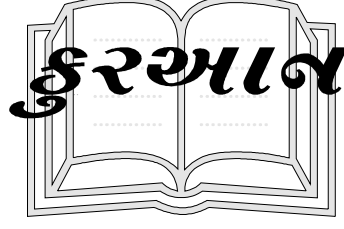
દેઅબીલે જ્યારે આપને આ બન્ને શેરો કહ્યા તો ઈમામ રેઝા (અ.સ.) ખૂબ જ રડવા લાગ્યા. જ્યારે રડવાનું રોકાયું ત્યારે આપ (અ.સ.) સર મુબારક ઉંચું કરીને દેઅબીલને સંબોધન કરતાં ફરમાવ્યું : “એ દેઅબીલ! રૂલુલ કુદસેઆ બન્ને શેરો તમારી જીભ ઉપર મૂક્યા છે. શું તમે જાણો છો કે ઈમામ કોણ છે? અને તે ક્યારે જાહેર થશે?” દેઅબીલે જવાબ દીધો : “નહિ, મારા આકા, સખ્યદ અને સરદાર! મેં માત્ર સાંભળ્યું છે કે આપના વંશજમાંથી એક ઈમામ જાહેર થશે અને જગતને બરબાદી અને તબાલીથી પાક કરીને તેને અદલ અને ઈન્સાફથી એવી રીતે ભરી દેશે કે જ્યારે તે અન્યાય અને જુલ્મથી ભરાઈ ગઈ હશે.” ઈમામ રેઝા (અ.સ.) ફરમાવે છે : “અય દેઅબીલ! મારા પછી મારા પુત્ર મોહમ્મદ હશે, મોહમ્મદ (અ.સ.)ની પછી તેમના પુત્ર અલી (અ.સ.) હશે, અલી (અ.સ.) પછી તેમના પુત્ર હસન (અ.સ.) અને હસન (અ.સ.) પછી તેમના પુત્ર હુકમ છે જે કાએમ છે. (સલામુદ્લાહે અલયલીમ અજમઈન) લોકો તેમની ગયબતના ઝમાનામાં તેમની પ્રતિક્ષા કરશે અને તેમના ઝહુર પછી તેમના હુકમની તાબેદારી કરશે. જો દુનિયાની ઉમરમાં માત્ર એક જ દિવસ બાકી રહી જતો હશે તો પણ ખુદાવંદે આલમ એ દિવસ એટલો લાંબો કરી દેશે કે તેની હુકમતનો ઝહુર થાય અને તે સમગ્ર જગતને અદલ અને ઈન્સાફથી એવી રીતે ભરી દેશે કે જેવી રીતે તે અન્યાય, જોર અને જુલ્મથી ભરાઈ ગઈ હશે.” (બેહાર, ભાગ ૫૧, પા. ૫૪)

ખુદાવંદે આલમ આપણને સૌને એ કાર્યની વધારેમાં વધારે તૌફીક અતા ફરમાવે કે આપણા અંતિમ શ્વાસો પણ અદલાહ, તેના રસુલ (સ.અ.વ.) અને આલે રસુલ (સ.અ.વ.) ની મોહબ્બત અને પ્રેમ ખાસ કરીને હઝરત હુકમ (અજ.) ના માટે વકફ હોય અને દીને ઈસ્લામની સેવામાં જીવન પુરું થાય.

સાદિકે આલે મોહમ્મદ (અ.સ.) ફરમાવે છે :

“જ્યારે કાએમ (અ.સ.)નો ઝહુર થશે ત્યારે જે કોઈ માણસ આપની સેવામાં હાજર થશે આપ તેને ઓળખી લેશે કે તે ચારિત્ર્યવાન અને સદ્કર્મો કરનાર માણસ છે કે તે ગુનાહગાર અને બદકાર છે.”

માં

ઈમામ મહદી (અજ.) નો ઝીંક

કુરઆને હકીમ જે સિદ્ધાંતો વિષે સ્પષ્ટ અને અંતિમ વાત કહે છે તેમાંનો એક સિદ્ધાંત ઈમામ મહદી (અ.સ.) અને તે હઝરત (અ.સ.)ની વિશેષતાના બારામાં છે. કુરઆને કરીમમાં ઈરશાદ છે: “એટલે કે અમે કિતાબ (કુરઆન)માં કોઈ પ્રકારની ઉણપ અને કમી નથી રાખી.” (અન્આમ - ૩૮) અને એક અન્ય જગ્યાએ ઈરશાદ થાય છે : “એટલે કે અમે તમારા ઉપર કિતાબ ઉતારી કે જેમાં દરેક બાબતોનું (સ્પષ્ટ અને ખુલ્લું) બયાન છે. આજ કારણ છે કે ફીતરી (પ્રકૃતિક) રીતે કિતાબ કુરઆને કરીમ ઈસ્લામના આ પાયાના પ્રશ્નના બારામાં, જેનો ઈન્કાર કરનારાઓને પયગમ્બરે કરીમ (સ.અ.વ.) એ કાફીરના લકબથી યાદ કર્યા છે, મૂક અને ચૂપ નથી રહી શકતી.”

“કુરઆનમાં મહદવીયતનો વિષય” જાણવા માટે બહુ જ મોટી સંખ્યામાં હદીસો મૌજુદ છે. આ હદીસો કુરઆનની આયતોના સંદર્ભમાં અહલે સુન્નત અને શિયા ભંને ફિરકાના મોહદેસીન તથા તફસીરકારની કિતાબોમાં જોવા મળે છે. આ આયતો જેની તાવીલ તથા તફસીરમાં હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.) નો સંબંધ બહુજ સ્પષ્ટ રીતે જાહેર થતો જોવામાં આવે છે.

એહલે સુન્નતની રિવાયતના પ્રકાશમાં હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.)ને લાગતી કુરઆનની આયતો ભેગી કરવાનું સૌથી વધુ સાફ કામ કિતાબ મુસ્તતાબ “અલ - મહદી ફીલ કુરઆન” છે જેને વિદ્વાન મોહતરમ સય્યદ સાદીક શિરાઝીએ ઈ.સ. ૧૯૭૮માં સંકલન કરીને પ્રકાશિત કરી છે.

આ પુસ્તકમાં કુરઆને કરીમની ૮૬ આયતો એવી છે જે હઝરત મહદી (અ.સ.)ના સંબંધમાં એકઠી કરવામાં આવી છે. એટલે આ આયતોના સંદર્ભમાં અહલે સુન્નતના પુસ્તકોમાંથી રિવાયતો ભેગી કરીને પ્રમાણભૂત રીતે નકલ કરવામાં આવી છે. જ્યાં સુધી શીયા

વિદ્વાનોનો સંબંધ છે, તેઓએ આ વિષય ઉપર અસંખ્ય પુસ્તકો લખ્યા છે. તેમાંથી સૌથી વધુ આધારભૂત પુસ્તક “અલ - મોહદ્દ ફીમા નઝલ ફીલ કાએમીલ હુક્કલ” છે. જેને શિયાઓના મહાન અને આધુનિક હદીસવેત્તા અહ્મામા સય્યદ હાશીમ બહરાની (તાબ સરાહા ૧૧૭૪ હિ.) એ સંકલિત કર્યું છે. તેમણે આ અમૂલ્ય પુસ્તકમાં હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.)ના બારામાં અહલેબૈત અત્હાર (અ.સ.)ની રિવાયતો ટાંકીને શિયા પદ્ધતિથી ૧૨૦ આયતો હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.)ના સંદર્ભમાં છે. (કિતાબ “અલ આયાતીલ બાહેર ફી બકીયતીલ ઈતરતીત તાહેરલ” સંકલન સય્યદ દાઉદ મીર સાબરી તરફ રજૂ કરો)

આ લેખમાં નમૂના રૂપે થોડી એવી આયતો રજૂ કરીએ છીએ જેના ઉતરવાની (નાઝીલ થવાની) શાનના બારામાં તફસીલ અને તાવીલ કરવામાં આવી છે કે આ આયતો હઝરત (અજ.)ની શાનમાં ઉતરી છે. જે અમે શિયા અને અહલે સુન્નતના પુસ્તકોમાંથી નકલ કરી રહ્યા છીએ.

(અ) હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.) ના બારામાં નાઝીલ થએલી આયતો જે અહલે સુન્નતના લેખકોએ નકલ કરી છે.

(૧) હોઝયફાએ યમીનીનું બયાન છે : “એક દિવસ હું રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) ની સમક્ષ હાજર થયો. જ્યારે આ આયત-

એટલે કે “જેઓને ખુદાએ પોતાની નેઅમતો આપી છે એટલે કે અમ્બીયા (અ.સ.) અને સત્યવાદીઓ અને શોહદાઓ અને ઉત્તમ ગુણ ધરાવનારાઓ અને એ લોકો કેવા સારા દોસ્ત છે.” (નીસા - ૬૯) ના વિશે પુછ્યું : તે લોકો જેમની પ્રશંસા અને ગુણો ખુદાવંદે આલમે આયતમાં દર્શાવ્યા છે તેઓ કોણ છે?”

આં હઝરત (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું : “એ હોઝયફા! “અન્નબીયીન”નો અર્થ એ લોકો છે જેઓને ખુદાવંદે આલમે

નેઅમતો આપી છે - એ હું છું. હું પહેલો પયગમ્બર છું (દુનિયાથી પહેલાના સમયમાં) જેને પયગમ્બરી માટે સૌથી પહેલા નિમ્નો છે અને તેઓનો છેલ્લો નબી છું જેઓને દુનિયામાં નિમવામાં આવેલ છે. જ્યારે ખુદા અઝઝ વ જલ્લએ મને પયગમ્બર બનાવીને મોકલ્યો ત્યારે હઝરત અલી (અ.સ.) એ પહેલી વ્યક્તિ હતા જેમણે મારી પયગમ્બરીને અનુમોદન આપ્યું. “શોહદા”નો પર્યાય હમઝા અને જઅફરે તૈયાર માટે ઉપયોગમાં લેવાયો છે. “અરસાલેલીન”નો પર્યાય હસન (અ.સ.) અને હુસૈન (અ.સ.) જન્મતના જવાનોના સરદાર માટે છે. “હસોના ઉલાએક રફીકા”નો પર્યાયો મહદી (અ.સ.) ના સમય માટે છે.” (શવાહેદુલ તન્ઝીલ હાકીમે હસ્કાની, ૧/૧૫૫)

હદીસનું છેલ્લું લખાણ એ અર્થમાં છે કે આ લોકો મહદી (અ.સ.) ના સમયમાં એક બીજાની સાથે દોસ્ત હશે અને ભેગા મળી રહેશે. આ લખાણ હઝરત (અજ.) ના જાહેર થવાના સમય ગાળામાં અલેલેબૈત (અ.સ.) ની રજઅત તરફ ઈશારો કરે છે. (જ્યારે અલેલેબૈત (અ.સ.)નું દરેક જણ આ ધરતી પર પાછા આવશે.

(૨) હઝરત ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.સ.) એક લંબાણપૂર્વકની હદીસમાં જાહેર થવાના દિવસના પ્રસંગો અંગે ઈરશાદ ફરમાવે છે : “જ્યારે મહદી (અ.સ.) જાહેર થશે ત્યારે તેમની પીઠ કાબાની દિવાલને અડકેલી હશે. હાલત એ હશે કે તેમના ચાલકો અને તાબેદારીમાંથી ૩૧૩ વ્યક્તિઓ ચારે તરફ એકઠી થએલી હશે. સૌથી પહેલી જે વાત કહેશે તે આ આયત હશે :

“જો તમે ઈમાન ધરાવતા હશો તો ખુદાના બાકી રહેલા (હુક્કતે ખુદા) તમારા માટે ઘણા જ વધુ સારા અને બહેતર છે.” (સુરએ હુદ, આ. ૮૬) ત્યાર પછી કહેશે. “હું, બકીયતુદ્દાહ, વ્યક્તિ પણ તેમની પાસે આવશે, સલામ કરશે અને અરજ કરશે.

“એ પૃથ્વીના પટ ઉપરની અદ્દાહની બાકી રહેનાર હુક્કત! આપ ઉપર સલામ થાય” (નૂરૂલ અબ્સાર, સય્દ મોમીન શબલન્જી શાફેઈ, વફાત - ૧૭૨ હીજરી)”

(૩) હસન બીન ખાલીદે હઝરત અલી બીન મુસા અલ - રેઝા (અ.સ.) થી નીચે લખેલ આયત -

એટલે : “એ મારા પરવરદિગાર! છેવટે તું મને તે દિવસ સુધીની મોહલત આપે જ્યારે લોકોને ફરી વાર જીવંત કરીને ઉઠાડવામાં આવશે. ખુદાવંદે આલમ ફરમાવ્યું : નક્કી કરેલા સમય સુધી તને મોહલત આપવામાં આવી.” વિશે પુસ્તુ, કે જે માટે શયતાન ખુદા પાસે ક્યામતના દિવસ સુધીની ઈચ્છા ધરાવે છે અને ખુદાવંદે આલમ તેને નક્કી કરેલા સમય સુધીની મોહલત આપે છે એટલે શું? તે હઝરત (અ.સ.) એ ઈરશાદ ફરમાવ્યું : “નક્કી કરેલો સમય એજ દિવસ હશે જ્યારે અમારો કાએમ (અજ.) બહાર આવશે. (જાહેર

થશે) તે હઝરત (અ.સ.) ને પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો : “એ ફરઝન્દે રસુલ! આપ અલલૈત (અ.સ.)માંથી કાએમ (અજ.) કોણ છે? આપે ફરમાવ્યું “મારા પુત્રોમાંથી ચોથી પેઢીમાં હશે. જે ખુદાની કનીઝોની સરદારના પુત્ર હશે. જે જગતના દરેક ત્રાસ અને અત્યાચારથી પવિત્ર કરશે અને દરેક પ્રકારના ગુનાહોથી સ્વચ્છ કરશે.” (ફરાએદુસ સિમ્તૈન, ભાગ - ૨)

આ હદીસ શરીફમાં આઠમાં ઈમામ રેઝા (અ.સ.) મે હઝરત મહદી (અ.સ.) ને પોતાની પુત્રોની ચોથી પેઢીથી એટલે કે બારમા ઈમામની ઓળખ આપી અને તે હઝરત (અ.સ.)ના માતૃશ્રી હઝરત નરજીસ ખાતુન, સન્માનીય અને આબરૂદાર મા-બાપની પુત્રી, જેને કનીઝ બનાવવામાં આવ્યા હતા, તેમની પણ ઓળખ આપી.

(૪) અલેલે સુન્નતના મહાન તફસીરકાર સઈદ બીન જુબૈર આ આયત -

એટલે કે “તે એ જ તો છે જેણે પોતાના રસુલની હિદાયત અને સાચો ધર્મ આપીને મોકલ્યા જેથી તે સર્વે ધર્મો ઉપર વર્ચસ્વ સ્થાપે અને સાક્ષી માટે તો બસ અદ્દાહ તઆલા પુરતો છે.” વિશે નકલ કરવામાં આવ્યું છે કે તે કહે છે : “લેયુઝહેરહુ અલદ દીને કુલ્લેહ”નો અર્થ એ જ “મહદી (અ.સ.)” છે, જે જનાબે ફાતેમતુઝ ઝહેરા (સ.અ.) ના પુત્રોમાં છે.” (અલ - બયાન ફી અખબારે સાહેબુઝ ઝમાન - હાફીઝ ગન્જી શાફેઈ, પા. ૭૩)

એટલે ખુદાવંદે આલમનો એ વાયદો કે “ઈસ્લામ બધા જ ધર્મો ઉપર વર્ચસ્વ ધરાવશે,” હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.)ના જાહેર થવાનો સમયમાં પુરો થશે.

(૫) અલેલે સુન્નતના ઈતિહાસકારોના પેશ્વા હાફીઝ અબુ જઅફર તબરી, રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ના સહાબી, ઝયદ બીન અરકમથી આ રીતે નકલ કરે છે : “જ્યારે પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.) અંતિમ હજની સફરથી પાછા ફરી રહ્યા હતા, ઝોહરના સમયે સખત ગરમી અને બળબળતો તડકો હોવા છતાં પણ ગદીરે ખુમમાં રોકાઈ ગયા. મુસલમાનોને નમાઝ પડાવી. પછી એક છટાદાર, અર્થપૂર્ણ અને અભૂતાપૂર્વ સુશોભીત પ્રવચન કર્યું.” પ્રવચન દરમ્યાન જ્યારે આં હઝરત (સ.અ.વ.) આયત :

એટલે કે “તો તમે અદ્દાહ, તેના રસુલ અને તે નૂર ઉપર ઈમાન લાવો જેને અમે નાઝીલ કર્યું છે.”નો હવાલો આપ્યો અને પછી ફરમાવ્યું : “અય લોકો! જે નૂર ખુદાએ ઉતાર્યું તે મારામાં છે, પછી અલી (અ.સ.) માં પછી અલી (અ.સ.)ના વંશજોમ ૧૫૦

i, ત્યાં સુધી કે કાએમે મહદી (અજ.) સુધી પહોંચે” (માઝાનીયત્તારીખ અદ્દામા કોબૈસી, પાનુ ૧૪૫/૧૪૭, પુ. ૩)

આ નૂર, નૂરે હિદાયત ઈલાહી અને ઉમ્મતની ઈમામત અને

સરદારીનું છે જે પહેલા અદાલે રસુલ (સ.અ.વ.)માં, પછી અમીરૂલ મોઅમેનીન (અ.સ.)ના મઅસુમ પુત્રોમાં ત્યાં સુધી કે તે નૂરે હઝરત મહદી (અ.સ.) સુધી ચાલુ રહેશે. આ સૌ અદાલની હુક્કત હશે.

(બ) હઝરત મહદી (અ.સ.)ના બારામાં ઉતરેલી આયતો શીયાઓએ નકલ કર્યા મુજબ :

(૧) યહ્યા ઈબને અબુલ કાસીમનું બયાન છે.

“મેં ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ને ખુદા અઝઝ વ જદ્દના આ કૌલના બારામાં પૂછ્યું :

હઝરત (અ.સ.) મે ફરમાવ્યું : “મુત્તકીન” હઝરત અલી (અ.સ.) ના શીયા છે અને “ગયબે”નો અર્થ હુક્કતે ગાયબ છે અમારા આ દાવાની કુરઆન કરીમ આ આયત દ્વારા સાક્ષી પુરે છે :

“અને કહે છે કે આ પયગમ્બર ઉપર (અમારી ઈચ્છા મુજબ) કોઈ મોઅજ્જો એના રબ તરફથી કેમ ન મોકલ્યો. તો (અયરસુલ!) તમે કહી દો ગૈબની વાતો તો માત્ર અદાલના માટે ખાસ છે તો તમે પણ પ્રતિક્ષા કરો અને હું (પણ) તમારી સાથે નિશંક પ્રતિક્ષા કરનારાઓમાંથી છું.” (કમાલુદ્દીન, શયખ સદુક, ભાગ - ૨ પાનુ ૩૪૦) આ વાત નજર સમક્ષ રહે કે હુક્કતે ગાયબ, ઈમામ મહદી (અજ.) ઉપર ઈમાન, અલી અ.સ. ના શીયાઓની વિશેષતા છે.

(૨) અબુલ - બેહાર, ઈમામ મોહમ્મદ બાકીર (અ.સ.) થી આ આયતે શરીફના બારામાં રિવાયત રજુ કરે છે :

“આ એ લોકો છે કે જો અમે તેઓને ધરતીના પટ ઉપર સત્તા આપીએ તો (પણ) આ લોકો નિયમિત રીતે નમાઝ પડશે, ઝકાત આપશે અને સારા સારા કાર્યોનો હુકમ કરશે અને અનિષ્ટ (ખરાબ - ગુનાહની) વાતોથી (લોકોને) રોકશે અને (આમ તો) દરેક કાર્યનું પરિણામ અદાલના ઈખ્તેયારમાં (કાબુમાં) છે.” (સુરે હક્ક, ૪૧)

આપ (અ.સ.) ઈરશાદ ફરમાવે છે : “આ આયત આલે મોહમ્મદ (અ.સ.) ના બારામાં છે ખુદાવંદે આલમ હઝરત મહદી (અ.સ.) અને તેમના સાથીઓને પૂર્વથી પશ્ચિમ સુધીની જમીન તેમના ઉપયોગ માટે ખાસ કરશે અને એમના થકી ધર્મને પ્રકાશિત કરશે અને ખુદાએ અઝઝ વ જદ્દ તે હઝરત (અજ.) અને તેમના સાથીઓ દ્વારા ધર્મની અંદર થઈ ગએલા અનિષ્ટો અને અસત્યને નષ્ટ અને નાબૂદ કરશે.” (તાવીલુલ આયાતીઝ ઝાહેરહ, પા. ૩૪૩)

આ આયતે શરીફમાં હઝરત મહદી (અ.સ.) ના જાહેર થવા સ્થાયી થવા અને તે હઝરત (અ.સ.)ના સાશનનો પાયો દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

(૩) અબુ બસીર ઈમામ જઅફરે સાદિક (અ.સ.) થી આયએ શરીફ : “એ ઈમાનવાળાઓ! તમારામાંથી જે લોકોએ ઈમાનનો સ્વિકાર કર્યો અને સદ્કાર્યો કર્યા તેમને અદાલનો વાયદો છે કે તેઓને

(એક ન એક દિવસે) જમીનના તટ ઉપર જરૂર (પોતાનો) પ્રતિનિધી બનાવશે. જે રીતે એ લોકોને પ્રતિનિધી બનાવવામાં આવ્યા હતા જે તેમની પહેલા થઈ ગયા અને જે ધર્મ તેણે (અદાલે) તેઓ માટે પસંદ કર્યો છે (ઈસ્લામ), તેના ઉપર તેઓને જરૂર પુરે પુરી શક્તિ આપશે. અને તેઓના ડરવા પછી (તેમના ભય અને શંકાને) શાંતિ અને આશા - ઘૈર્યતાથી જરૂર બદલી દેશે કે તે (સંતોષ) થી મારી જ ઈબાદત કરશે અને અન્ય કોઈને મારો સહભાગી નહિ બતાવે.” (સુરએ નુર, આ. ૫૫) વિશે તેનો અર્થ નકલ કરતા કહે છે કે તે હઝરત (અ.સ.) મેં ફરમાવ્યું :

“આ પવિત્ર આયત કાએમ (અજ.) અને તેમના સાથીઓના બારામાં ઉતરી છે.” (અલ ગયબત, ૧૨૬)

આ પવિત્ર આયત જે ઈમામ મહદી (અ.સ.) ના જાહેર થવા અંગે છે, તેની સાથે અલલે સુન્નતના આલીમો પણ સંમત થાય છે જેમાં તે હઝરત, અલયલે સલાતો વસ્સલામો, ના સાશનના ચાર હેતુઓ અને નિશાનીઓ બયાન કરવામાં આવી છે.

(અ) સમસ્ત દુનિયામાં એક જ હુકમત સ્થાપિત થવી. (બ) દીને ઈસ્લામમાં વચ્ચેસ્વની સ્થાપના થવી. (ક) શાંતિ અને સુલેહ - સલામતિના વાતાવરણનું સર્જન. (ડ) શીર્ક - (અદાલની જાતમાં કોઈને શરીફ ગણવો) નું નેસ્તો નાબુદ થઈ જવું.

(ઝ) મોહમ્મદ બીન અબ્દુલ્લા બીન હસને ઈમામ મોહમ્મદ બાકીર (અ.સ.) થી આ આયત :

“..... અને અમે તો નસિહત (તૌરેત) ની પછી વિશ્વાસપૂર્વક ઝબુરમાં લખી જ દીધું હતું કે જગતના વારસદાર અમારા સદ્ગુણી બંદાઓ હશે.” વિશે પુછ્યું તો આપ (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું : “(અદાલના નેક બંદાઓ) છેલ્લા જમાનામાં મહદી અ.સ. ના સાથીઓ છે.” (તાવીલુલ આયાતીઝ ઝાહેરહ) આ આયતએ હકીકત તરફ આંગળી ચીંધે છે કે હઝરત મહદી અ.સ. અને તેમના ઉપર ન્યોછાવર થવાવાળા સાથીઓના દુનિયા ઉપર હુકમતની આગાહી અને ખુશખબરી તૌરેત અને ઝબુરમાં દર્શાવવામાં આવી છે.

(પ) અમ્મારે યાસીર (ર.અ.) એ વિગતવાર રિવાયત હઝરત અમીરૂલ મોઅમેનીન અલી ઈબને અબી તાલિબ (અ.સ.) ના બારામાં રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) થી નકલ કરી છે :

જેમાં રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ હઝરત મહદી (અ.સ.) ને હઝરત અલી (અ.સ.) ના પુત્ર ગણાવીને ચર્ચા કરી છે અને અમ્મારે યાસીર (ર.અ.) ના તે સવાલના જવાબમાં કે મહદી કોણ છે ? આં હઝરત (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું : “એ અમ્માર! ખુદાવંદે આલમે મારી સાથે વાયદો કર્યો છે અને કહ્યું છે કે હુસૈન (અ.સ.) ના વંશમાંથી નવ ઈમામો પેદા થશે. તેમાંના નવામાં ઈમામ નજરથી

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૬ ઉપર)

ગયબતનો અર્થ

આમ તો મહદવીધ્યતના અક્રિદા સંબંધે ઘણી બાબતોમાં વિરોધો અને શંકાઓ ઉત્પન્ન કરવામાં આવી છે. પરંતુ સૌથી વધુ વિકટ સમસ્યા (પ્રશ્ન) હઝરત મહદી (અ.સ.) ની ગયબતની સમજ અને અર્થનો છે. તેજ કારણથી મોઝમીનમાં ગણના થવા માટેની શરતો પૈકી એક મહત્વની શરત એ છે કે ઈમામ ગાએબ (અજ.) ઉપર ઈમાન અને શ્રદ્ધા રાખવી. ઈમામ મહદી (અ.સ.) ની ગયબતના સંદર્ભમાં અસંખ્ય હદીસો અને રિવાયતો શિયા સુન્ની બન્નેના પુસ્તકોમાં મૌજુદ છે જેમ કે મશહૂર સુન્ની વિદ્વાન અને હદીસવેત્તા મુત્તકી હિન્દીએ “અલ - બુરહાન ફી અલામતે મહદી આખેરૂઝ વરદી ફી અખબારીલ મહદસ”માં અને મુકદ્દસીએ શાફેઈએ “ઉકદદ - દુરૂદ ફી અખબકારીલ મુન્તઝર” પુસ્તકોમાં નોંધ કરી છે. આ વિદ્વાનો સિવાય અહલે સુન્નતના અન્ય વિદ્વાનોએ આ પ્રકારની રિવાયતોનો ઢગ ખડકી દીધો છે. એજ પ્રમાણે શીયાના વિદ્વાન આલિમોની આવી અસંખ્ય કૃતિઓ છે. જેમાં એજ રિવાયતોની નોંધ કરવામાં આવી છે જેને સંદર્ભમાં “મહદવિધ્યત”ની જુદી જુદી ચર્ચાની સાથો સાથ “ગયબત” વિષે પણ સંપૂર્ણ બહેસ કરવામાં આવી છે.

શયખ સદુકે પોતાના જાણીતા પુસ્તક “કમાલુદ્દીન વ તમામનુ નેઝમત”માં શેખ તુસી (ર.અ.) અને શેખ નોઝમાનીએ તેઓના પુસ્તકો “અલ ગયબત”માં (સંયોગિતતા એ છે કે બન્નેએ આકસ્મિક રીતે પોતાના પુસ્તકનું નામ “અલ ગયબત” રાખ્યું છે.) એવી રિવાયતો એકઠી કરી છે જે “ગયબત”ના વિષય ઉપર છે. આજ કારણથી જ્યારે ખુદાવંદે આલમ જલ્લ શાનહૂ એ હઝરત મહદી (અ.સ.) ને ગયબતથી નવાજ્યા છે તો એ અંગે કોઈપણ પ્રકારનો વિરોધ કે શંકા ઉત્પન્ન થવી ન જોઈએ.

પરંતુ આ તબક્કે સવાલ ઉદ્ભવે છે કે ગયબતનો અર્થ શો છે? અને ઈમામ (અ.સ.) ક્યા અર્થમાં ગૈબ છે.

(૧) ગયબતની સમજ:

ઈમામ (અ.સ.) ની ગયબતનો એ અર્થ ચોક્કસ નથી કે તે જનાબ (અજ.) અન્ય કોઈ દુનિયામાં જીવન વિતાવી રહ્યા છે, જેમ કે “શયખયા”ફીરકાની માન્યતા છે. અથવા એ અર્થમાં પણ નથી કે તે હઝરત (અ.સ.) કોઈ કુવામાં કે ભૂગર્ભમાં છુપાએલા છે અને માત્ર જાહેર થવાના પ્રસંગ ઉપર ત્યાંથી

નીકળીને જાહેર થશે, જેવો કે અમૂક સુન્ની આલીમોને ખ્યાલ છે. તેમજ ગયબતનો એ અર્થ પણ નથી કે ઈમામ મહદી (અ.સ.) રૂહાની જેમ જોઈ શકાય નહિ તેવા અને અસ્તિત્વ ન ધરાવતી વ્યક્તિ જેવા છે જેથી તેમનું દ્રશ્યમાન હોવું - નજરથી દેખાવું અશક્ય છે જેવો કે અમૂક લોકોનો ખ્યાલ છે (માન્યતા છે) ગયબતનો એ અર્થ પણ નથી તે હઝરત (અજ.) પથવી ઉપરના એક એવા વિસ્તારમાં વસવાટ કરી રહ્યા છે ત્યાંથી બહાર આવતાજ નથી, જેવી રીતે અમૂક પુસ્તકોમાં એ પ્રકારની રિવાયતોમાં આવેલી છે.

ઈમામ મહદી (અ.સ.) ની ગયબતન ખરો અને વાસ્તવિક અર્થ એ છે કે તે જગતમાં પોતાના ભૌતિક દેહની સાથે જીવંત રીતે જીવન પસાર કરી રહ્યા છે. વાતચીત કરે છે. લોકોને મદદ કરે છે. ભુલા પડી ગયેલા લોકોને માર્ગદર્શન આપે છે.

હજ્જે બયતુદ્દાહમાં શામેલ થાય છે. અન્ય માઝસુમીન (અ.સ.)ની ઝીયારત માટે તેમના પવિત્ર રોઝાઓ, અને પવિત્ર કબરો ઉપર તશરીફ લઈ જાય છે. મઝલુમો અને ચાહકોની ફરિયાદો દૂર કરે છે. લોકો તે હઝરત (સલવાતુદ્દાહ વસલામોહુ અલયહે) ને જુએ છે અને તેમની સાથે વાતચીત પણ કરે છે. પરંતુ લોકો તેમને ઓળખી નથી શકતા. તે હઝરત (અ.સ.) ને અને તેમના ઉચ્ચ વ્યક્તિત્વને ઓળખી નથી શકતા.

જો કે, આ બધી વાતો તે શક્યતાને નકાર નથી કરતી કે ક્યારેક આપ ખતરાઓની વચ્ચેથી એ રીતે નિકળી જાય છે જે રીતે આપના સન્માનીય જદ રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) કાફીરો અને મુશ્રિકોની ફેલાવેલી જાળમાંથી હિજરતની રાત્રીએ પોતાના પવિત્ર નિવાસસ્થાનથી બહાર નીકળી ગયા હતા. એ રીતે આ અર્થમાં ઈમામ ગાએબ (અ.સ.) જોઈ ન શકાય તેવા ઈમામ નથી પરંતુ એવા ઈમામ છે જે એક વણઓળખાએલ માનવીના સ્વરૂપે છે.

(૨) ભૂગર્ભની વાત :

“મહદવિધ્યત”ના સંદર્ભમાં શીયાઓની માન્યતા ઉપર અહલેસુન્નતના લોકોનો મશહૂર વિરોધ એ છે કે ઈમામ હસન અસ્કરી (અ.સ.)ની શહાદત પછી હઝરત મહદી (અ.સ.) સામર્ર શહેરના કોઈ કુવામાં કે ભૂગર્ભમાં ચાલ્યા ગયા અને તેમાં

જ સ્થાયી થયા છે અને જાહેર થવાના સમયે ત્યાંથી જ બહાર નીકળશે. આજ કારણથી આપની પવિત્ર ઝીયારત માટે શીયા લોકો સામર્યામાં કુવાના કાંઠા ઉપર જઈને પોતાના ઈમામથી મુનાજાત કરે છે. હદ તો એ છે કે અહલે સુન્નતના અમૂક કવિઓએ આ માન્યતાની હાંસી ઉડાવીને શેરો પણ કહ્યા છે અને તેને એક કલ્પનિક વાર્તા સાથે સરખામણી કરી છે.

સંશોધન અને શોધખોળ પછી પ્રવર્તમાન પુસ્તકોમાં આ વાતની પુષ્ટિ થાય છે કે આ બાતિલ માન્યતાના આવિશ્કાર હાફીઝ મોલમ્મદ બીન યુસુફ ગન્જી (હી.સ. ૬૫૮) છે જે શાફેઈ ફીરકાના પીર છે અને શામમાં રહેતાં હતાં. તેથી હનફી ફીરકાના વિદ્વાનોએ આ બાતિલ માન્યતાઓને તેમનું અનુસરણ કરતા હોવાની નોંધ કરી છે. જો કે આ સંબંધી જે વાતો શીયા પુસ્તકોમાં મળી આવે છે તે આ માન્યતાને રદ કરવા માટે લખવામાં આવે છે નહિ કે તેને સાચી સાબિત કરવા અથવા તો આ માન્યતાના અનુમોદનમાં.

આ પ્રકારના પ્રસંગોમાં એક બીજાથી બાજી જીતી જવાના પ્રયત્નોમાં એમ જણાય છે કે જાણે તોલમત મૂકવી તે સવાબનું કામ છે.

શીયા હરગીઝ રીતે એ માન્યતા ધરાવતા નથી કે તેઓના ઈમામ કોઈ ગુફા અથવા ભૂગર્ભમાં રહે છે. એ ઈમામને કેવી રીતે ગાયબ કહી શકાય જ્યારે તે ભૂગર્ભમાં મૌજુદ હોય છતાં તેમને સૌ જાણતા હોય.

શીયાઓના માન્યતા મુજબ ઈમામ (અ.સ.) હજ્જ માટે તશરીફ લાવે છે. લોકો હઝરત અ.સ. ને જુએ છે પરંતુ ઓળખતા નથી. આ માન્યતા ગુફા કે ભૂગર્ભમાં રહેવાની વિરુદ્ધ છે.

શીયા સુન્ની બન્ને એ વાત ઉપર સંમત છે કે હઝરત (અજ.) ખાનએ કાઅબામાંથી જાહેર થશે. જો ગુફાવાળી રિવાયત સાચી હોત તો નિશંક આપ (અજ.) ગુફામાંથી જાહેર થાત.

સાહેબુલ “અલ યવાકિય્યત વલ જવાહિર”એ પોતે અને બીજી અન્ય વ્યક્તિઓની સિવાય હસન અરાકી જેવા અમૂક સુન્ની બિરાદરો એ દુનિયાના જુદા જુદા ભાગોમાં હઝરત મહદી (અ.સ.) ની ઝીયારત કરી છે જ્યારે કે આ “તોલમત” મુજબ આ મુલાકાતો ગુફામાં કે ભૂગર્ભમાં થવી જોઈતી હતી.

ગયબતના સમય દરમિયાન કોઈપણ વ્યક્તિ હઝરતનું સ્થળ વિશ્વાસપૂર્વક જાણતી નથી.

શીયા દર જુમ્હાના સવારના દોઆએ નુદબામાં હઝરતને આ રીતે સંબોધન કરે છે : “અફસોસ! અમને જાણ હતે કે કઈ જગ્યાએ આપ વસો છો” તેનો અર્થ જ એ થાય છે કે કોઈ હઝરતના સ્થળને

જાણતું નથી.

આ રીતે ગુફામાં અથવા તો ભૂગર્ભમાં જીવન પસાર કરવાની શીયાઓની માન્યતા નથી. અહીં માત્ર એ સવાલ રહે છે કે જ્યારે શીયા ગુફા કે ભૂગર્ભમાં જીવન પસાર કરવાને માનતા નથી તો પછી શા માટે સામર્યાની ભૂગર્ભની ઝીયારત કરે છે ?

તેનો ઉત્તર સ્પષ્ટ છે. આ તે જગ્યા છે જ્યાં ત્રણ ઈમામો, ઈમામ અલી નકી (અ.સ.), ઈમામ હસન અસ્કરી (અ.સ.) અને ઈમામ ઝમાન (અ.સ.) ને જીવન પસાર કર્યું છે અને તે આ ઘરોમાં શામીલ છે. જેના બારામાં ખુદાવંદે આલમ ઈરશાદ ફરમાવે છે -

“ફી બુયુતીન અઝેનદ્દાહો અન તૂરફ અ વ યુઝકરો ફીહે ઈસમોલુ” (સુરએ નૂર, આયત ૩૬)

“તે ઘરોમાંથી છે જેના બારામાં ખુદાએ પરવાનગી આપી છે કે તેને ઉચ્ચ કરવામાં આવે (તેનું સન્માન કરવામાં આવે) અને તેમાં ખુદાનું નામ લેવામાં આવે”

કેમ કે આ ઘરમાં ઈમામ (અ.સ.) માટે રહેવાનું સ્થળ હતું એ માટે એ બા - બરકત છે એ કારણે નહિ કે આજે પણ તે આપનું નિવાસસ્થાન છે. આ બિલકુલ એવી રીતે છે કે જેવી રીતે અમ્બીયા (અ.સ.) ની તરફ મન્સૂબ થએલા ઘરોનો એહતેરામ કરવામાં આવે છે.

ઈમામ મહદી (અ.સ.) ના જન્મથી જાહેર થવા સુધી ગુફા કે ભૂગર્ભમાં શાંતિથી રહીને જીવન પસાર કરવાની માન્યતા એહલે સુન્નતથી હોય તો ભલે હોય પરંતુ શીયાની માન્યતા જરાપણ નથી. આ દાવો દલીલ વગરનો નથી. દલીલ એ છે કે એહલે સુન્નતના મશહૂર આલીમ હાફીઝ અબુ અબ્દુલ્લાહ મોલમ્મદ બીન યુસુફ ગન્જી શાફેઈ (જન્મ હિ.સ. ૮૫૮) તેમના પુસ્તક “અલ બયાન ફી અખબારે સાહેબ ઝમાના”ના ૨૫ માં પ્રકરણમાં લખે છે “મહદીનો ઈન્કાર કરવાવાળા વિરોધ કરે છે કે જો મહદી ગુફામાં જીવન પસાર કરી રહ્યા છે તો કેવી રીતે તેમને ખોરાક મળે છે ? તેના બે જવાબ છે, ”આથી જણાય છે કે હાફીઝ ગન્જી શાફેઈના મંતવ્ય મુજબ એ વાત નક્કી છે કે હઝરત મહદી (અ.સ.) ભૂગર્ભમાં જીવન પસાર કરી રહ્યા છે. માત્ર પ્રશ્ન ત્યાં ખોરાક પહોંચવાનો છે અને તે માટે તે જવાબ આપે છે. જ્યારે શીયાના મહાન વિદ્વાન અલી ઈબ્ને ઈસા અરદેબેલી (જેમણે ખુદ હાફીઝ ગન્જી શાફેઈ પાસેથી તેમનું પુસ્તક “અલ બયાન” શીખ્યા હતા) પોતાના પુસ્તક “કશકુલ ગુમ્મા”માં હાફીઝ સાહેબની વાતની નોંધ કર્યા પછી કહે છે “આ એક ખૂબ જ આશ્ચર્યજનક વાત છે કારણ કે જે લોકો હઝરત (અ.સ.) ના અસ્તિત્વનો ઈન્કાર કરે છે એજ લોકો આ વાતથી સંગત છે અને જો લોકો હઝરત અ.સ.ના

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૬ ઉપર)

ઈમામ

જગતના અસ્તિત્વનું કારણ

ઈમામ અથવા અદ્લાલના પ્રતિનિધીની જરૂરત માત્ર શરીરતના હુકમો અને નિયમો મેળવવા અને તેના ઉપર અમલ કરવા/કરાવવા પુરતી નથી. બીજા શબ્દોમાં એ રીતે કરી શકાય કે ઈમામની જરૂરત ફક્ત શરીરતને ટકાવી રાખવા માટે જ નથી પરંતુ પૃથ્વીના અસ્તિત્વને ટકાવી રાખવા માટે ઈમામનું અસ્તિત્વ જરૂરી છે. જો દુનિયામાં ઈમામનું અસ્તિત્વ ન હોય તો દુનિયાની સમગ્ર વ્યવસ્થા વેર - વિખેર થઈ જાય.

ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.સ.) થી રિવાયત છે : “જો જમીન એક કલાક માટે પણ ઈમામના પવિત્ર અસ્તિત્વથી ખાલી થઈ જાય તો સૌ દુનિયાવાળાઓને એવી રીતે પોતાનામાં સમાવી લે જેવી રીતે સમુદ્રનું તોફાન સમુદ્રમાં મુસાફરી કરનારાઓને ગળી જાય છે.”

તમામ મુસલમાનો એ હકીકત ઉપર એકમત છે કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) અને આપની પવિત્ર ઔલાદના કારણે આ સૃષ્ટિનું સર્જન થયું છે. ઘણીવાર મશહૂર અને જાણીતી હદીસે કુદસી છે.

ખુદાવંદે આલમે હઝરત પયગમ્બર અકરમ (સ.અ.વ.) ને ફરમાવ્યું “જો આપ ન હોતે તો હું આ આસમાનોને પેદા ન કરતે.”

એક બીજી હદીસે કુદસીમાં આ રીતે ઈરશાદ છે.

“મેં આપને મારા માટે પેદા કર્યા અને બીજી તમામ વસ્તુઓને આપના માટે પેદા કરી.”

ઈમામે રહે કાએનાત

હઝરત અલી (અ.સ.) એ તેમના એક શેરમાં ઈન્સાનને “આલમે અકબર”થી સરખામણી કરી છે. આપે અનેક વખત આ શેર સાંભળ્યો હશે. :

શું તમે એમ વિચારો છો કે તમે એક સામાન્ય તણખલા સમાન છો જ્યારે કે તમારામાં એક મહાન વિશ્વ (આલમે અકબર) છુપાએલું છે.

મનુષ્યના શરીરમાં હૃદય એક એવું કેન્દ્ર બિન્દુ છે કે જે આખા શરીરને લાભ પહોંચાડે છે. જ્યાં સુધી હૃદય સલામત રહે છે ત્યાં સુધી શરીર સલામત રહે છે. શરીર ગમે તેટલું નબળું કેમ ન હોય જો હૃદય સલામત છે તો તે જીવનની ગરમી આખા શરીરમાં દોડવતું

રહે છે. જો ખુદા ન ખાસ્તા હૃદય ઉપર કોઈ આફત આવી પડે અથવા હૃદય તેનું કામ કરવાનું બંધ કરી દે તો આખું શરીર મૃત:પાય થઈ જાય છે.

એક વાત વિચારવા જેવી છે. હૃદય શરીરની જીવંતતાનું કારણ તો છે પણ જોઈ નથી શકાતું. છુપાએલું - ગયબતમાં રહે છે. પરંતુ શરીરના જીવંત કાર્યોથી હૃદયના અસ્તિત્વ ઉપર વિશ્વાસ - યકીન થાય છે અને આ હૃદયને જે વસ્તુ જીવન આપે છે તે “રૂહ” છે જે “અદ્લાલને હુકમ” અમ્ને ઈલાહી છે.

આ વિશાળ અને મહાન વિશ્વમાં ઈમામની હૈસિયત હૃદય અને રૂહના જેવી છે. જેવી રીતે શરીરનું હલન ચલન તે હૃદયના અસ્તિત્વની દલીલ છે તેવી રીતે દુનિયાની જીવંત વિશ્વની રૂહ વલીએ અસ્ર (અરવાલોના ફીદાલ) ના અસ્તિત્વની દલીલ છે.

એ વાત પણ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ કે જમાનાના ઈમામનો લાભ માત્ર ઈમામના જાહેર અને હાજર રહેવા પુરતો મર્યાદિત નથી પરંતુ આ વિશ્વનું ટકી રહેવું સમયના ઈમામના અસ્તિત્વના લાભો પૈકી એક લાભ છે. જેવી રીતે હૃદય છુપાઈને પણ શરીરના એક એક અંગને લાભ પહોંચાડતું રહે છે તેના દુ:ખ દર્દને દૂર કરે છે.

ઈમામ અસ્ર (અજ.) છુપા રહીને પણ સંપૂર્ણ જગતને લાભ પહોંચાડી રહ્યા છે અને દુ:ખીઓની મુશ્કેલીઓને દૂર કરે છે.

શરીરમાં જે કાંઈ પણ શક્તિ અને તાકાત છે તે રૂહના કારણે છે. જે કાંઈપણ છે. જે કાંઈપણ જીવનની ગરમી છે તે રૂહની ઈચ્છાને આધિન છે. માત્ર તેના હુકમથી નહીં, પરંતુ તેના સામાન્ય ઈરાદાથી સામે પણ માથું ઉંચકી શકતા નથી.

ઈમામ વિશ્વની રૂહ છે. આ દુનિયામાં જે કાંઈ જીવન છે જે કાંઈ શક્તિ, તાકાત અને ગરમી છે તે સર્વે ઈમામે અસ્રની ઉપકારી છે. જેટલા મનુષ્યના અંગો તેના ઈરાદાના પાબંદ અને અનુસરનાર અને તાબેદાર છે, દુનિયાના કણે કણ તેથી અનેક ગણા વધુ ઈમામ અસ્ર (અ.સ.)ના અનુસરનારા અને તાબેદાર છે. તે ઈમામના હુકમની સહેજ પણ અવગણના નથી કરી શકતાં અને ન કરે છે. આ દ્રષ્ટિથી ઈમામ (અ.સ.) નું કોઈ પણ અસામાન્ય કાર્ય કરવું તે આશ્ચર્યજનક વાત નથી. આજ કારણથી ઈમામ જ્યારે ચાહે, જે

રીતે ઈચ્છા કરે દુનિયાની કોઈ પણ નેઅમતે ઈલાહીનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

આ વાતોને તે પ્રસંગથી ફાયદો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે જે હઝરત ઈમામ જઅફરે સાદિક (અ.સ.)ના સલાબી હેશામ બીન હકમ અને બસરીએ આલમ અમરૂ બીન ઉબૈદ વચ્ચે બન્યો હતો. જે સાંભળીને ઈમામ હઝરત જઅફરે સાદિક (અ.સ.) એ કહ્યું: “આ દલીલ તો ઝબુરમાં મૌજુદ છે.” (ઉસુલે કાફી, ભાગ ૧, પાના ૧૬૮, હ.૩)

અહલે સુન્નત હઝરાતને ત્યાં પણ આ મુજબની હદીસ મળે છે જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો જમાનાના ઈમામનું અસ્તિત્વ ન હોય તો જમીન રહેવાવાળાઓની સાથે ધસી જાય. જેમકે અહલે સુન્નતના મશહૂર હદીસવેત્તા “અબ્દુલ્લા બીન બતલ અકબરી”એ તેમના પુસ્તક “અલ - અયાનલ”માં વિશ્વાસંપૂર્ણ હદીસવેત્તાઓના સીલસીલાથી અનસ બીન માલિકથી આ રિવાયત નોંધી છે કે હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ કહ્યું :

“બાર (ઈમામ) સુધી આ દીન ચાલુ રહેશે. જ્યારે આ બાર વ્યક્તિઓ આ જમીન ઉપરથી વિદાય લેશે તો જમીન તેના રહેવાવાળા સાથે ધસી પડશે.”

આ તમામ વાતોથી એ બાબત ખૂબીપૂર્વક સ્પષ્ટ થઈ જાય છે જો આ દુનિયા અસ્તિત્વ ધરાવે છે તો જગતના લાડલા, અલી મુરતઝા (અ.સ.)ના પ્યારા, હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.) જમાનાના ઈમામ છે એટલે જ, આપણે રોજી મળી રહી છે તે એમના લીધેજ, આપણી પાસે ઈસ્લામ અને ઈમાન છે તો એમના કારણેજ. એટલે કે આપણુ સમગ્ર અસ્તિત્વ અને તે સંબંધી દરેક વસ્તુઓ ઈમામ અસ્ર (અ.સ.) ના કારણે જ છે.

આ અમર્યાદિત અહેસાનોની નજીવી અપેક્ષા એ છે કે આપણે તેમને યાદ કરીએ. તેમની યાદીથી દિલ અને દિમાગને ખાલી ન થવા દઈએ. તેમની પ્રતિક્ષા કરીએ અને તેમને જાહેર થવા માટેના સંજોગો અનુકૂળ બનાવીએ. આપણા સંતાનો, કુટુંબીજનો, દોસ્તો અને સંબંધીઓના દિલોને હઝરત ઈમામ અસ્ર (અ.સ.) ની ઓળખ અને મોહબતથી હજુ વધુ પ્રકાશિત કરીએ.

ઈમામ : સૃષ્ટિના સર્જનનો હેતુ

ખુદાવંદે આલમે આ દુનિયાને કંઈક એવી રીતે પેદા કરી છે કે દરેક હલકા અસ્તિત્વને ઉચ્ચ અસ્તિત્વ માટે પેદા કરવામાં આવી છે. વધુ સારા શબ્દોમાં તેને આ રીતે કહી શકાય - દરેક અપૂર્ણ સર્જનને સંપૂર્ણ સર્જન માટે પેદા કરવામાં આવ્યું છે - જો સંપૂર્ણ સર્જન દ્રષ્ટિ સમક્ષ ન હોત તો અપૂર્ણ અસ્તિત્વ અધૂરું અને નકામું હતું. દ્રષ્ટાંતરૂપે એ રીતે સ્પષ્ટ કહી શકાય કે માના પેટમાં રહેલું જીવન દુનિયાના જીવન માટે જરૂરી છે. જો દુનિયાનું જીવન સ્વિકાર્ય ન

હોત તો માના પેટનું જીવન નકામું અને અર્થ વગરનું હોત. તેથી તેને જે મદદ અને માધ્યમ આપવામાં આવ્યા છે તે માના પેટની દુનિયાના કામના (કે કામ માટે) નથી. તેના ઉપયોગ આ દુનિયા માટે છે. જો કે માના પેટનું જીવન પ્રાથમિક જરૂરિયાત છે. આ દુનિયાનું જીવન જે માના પેટના જીવનની સરખામણીમાં વધુ સંપૂર્ણ છે. એવી જ રીતે આ દુનિયાનું જીવન પ્રાથમિક છે આખેરતના આલમમાં જ્યાં જીવન જ જીવન છે. કમાલ જ કમાલ છે. જો આખેરતના જીવનનું યકીન ન હોત તો આ દુનિયાનું જીવન કુરઆનના શબ્દોમાં “અબસ” અને “અર્થહીન” હોત. આખેરતના જીવનના અસ્તિત્વએ દુનિયાના જીવનને અર્થપૂર્ણ બનાવી દીધું છે. આખેરતનું જીવન સંપૂર્ણતઃ જીવન છે.

જો આપણે વર્તમાન જીવનના ક્રમને જોઈએ તો પણ આ બાબત સ્પષ્ટ છે. વનસ્પતિના જીવન માટે જમીનનું જીવન પ્રાથમિક છે. વનસ્પતિનું જીવન પ્રાણીઓના અસ્તિત્વની દલીલ છે અને પ્રાણીઓનું અસ્તિત્વ શ્રેષ્ઠ સર્જન માનવીઓના અસ્તિત્વની દલીલ છે. અહિં દરેક અસ્તિત્વ અપૂર્ણતાથી કમાલની તરફ પ્રયાણ કરે છે. નિર્જીવ જમીને વનસ્પતિને હેતુપુર્ણ બનાવી. હલકા વજુદવાળી વનસ્પતિને શુદ્ધ અને હરતા ફરતા પ્રાણીઓએ અર્થપૂર્ણ બનાવી. અકલ વગરના વગર વિચારવાળા જનાવરોને, વિચારવંત અને સમજદારીવાળા ઈન્સાનથી અર્થપૂર્ણ બનાવ્યા, ગુણ અને ઈલાહી ચારિત્ર્ય વિનાના માનવીને ખુદાઈ ગુણ ધરાવતા જમાનાના ઈમામે હેતુપૂર્ણ બનાવ્યા. માત્ર ઈમામ જ આ સૃષ્ટીના સર્જનની નિશાની છેજેણે આખી સૃષ્ટીના સર્જનને હેતુપૂર્ણ બનાવ્યો છે.

જો ઈમામનું અસ્તિત્વ ન હોય તો સંપૂર્ણ જગત અર્થહીન અને “અબસ” બની જાય.

હવે આપણે આ મશહૂર અને જાણીતી હદીસ ઉપર વિચાર કરીએ.

“અય પયગમ્બર! જો આપ ન હોત તો હું આસમાનોને પેદા ન કરત.”

હઝરત પયગમ્બર અકરમ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું :

“એ અલી! જો આપણે ન હોત તો ખુદાવંદે આલમ ન આદમને પેદા કરત ન હવ્યાને, ન જન્મતને પેદા કરત ન જહન્નમને ન આસમાનને પેદા કરત ન જમીનને.”

ઈબ્ને હજરે જનાબ ઈબ્ને અબ્બાસના હવાલાથી આ હદીસે કુદસીને નોંધ કરી છે. ખુદાવંદે આલમે જનાબે ઈસા (અ.સ.) ના માટે આ વહી ફરમાવી “અય ઈસા મોહમ્મદ ઉપર ઈમાન લાવો અને તમારી ઉમ્મતને હુકમ આપો જે કોઈ તેમના સમયને પામે તે તેમના ઉપર ઈમાન લાવે. તે માટે કે જો મોહમ્મદ (સ.અ.વ.) ન

હોત તો હું આદમને પેદા ન કરત. જો મોહમ્મદ (સ.અ.વ.) ન હોતે તો હું જન્મ અને જલન્નમને પેદા ન કરતે.” (શવાહેદુલ હકક ફીલ ઈસ્તગાતતલ બસીદુલ ખલ્ક, લેખક નબહાની, પાના ૧૩૯, પ્રકાશન ઈસ્તમ્બુલ ૧૩૯૬)

આ હદીસોથી કાયદેસર સ્પષ્ટ થઈ રહ્યું છે કે ઈમામ અસ્ર (અ.સ.)ની પવિત્ર જાત તે સંપૂર્ણ કમાલ અને પરવરદિગારની સિક્કાત (ગુણો) ના નામોનું કેન્દ્ર છે જે દુનિયાના અસ્તિત્વનું કારણ અને પરિણામ છે. દેખીતી વાત છે કેજો ઈમામનું અસ્તિત્વ ન હોય તો દુનિયા વેર વિખેર થઈ જાય.

જે વ્યક્તિના દિલમાં ઈમામ અસ્ર(અ.સ.)ની મઅરેફત છે, હૃદયનો ખૂણે ખૂણે ઈમામની મોહબ્બતથી ભરપુર છે, જે પરવરદિગારના પ્રતિનિધીના માર્ગદર્શન હેઠળ કમાલના દરજ્જા પસાર કરવા ચાહે છે, જે તેમના અને તેમના પૂર્વજોના માર્ગ ઉપર ચાલવા માગે છે, તે નિશંક હેતુસરનું જીવન પસાર કરી રહ્યો છે અને જેનું અસ્તિત્વ આ હેતુઓ વગરનું ખાલી છે તે માત્ર એક બોજ સમાન છે જે જમીન ઉપર હરીફરી રહ્યા છે.

હઝરત અલી (અ.સ.) ના આ ફકરા કેટલા અર્થપૂર્ણ છે! અને કેવી રીતે આ સમજ તેની અંદર ગુંથાએલી છે!

“અમે ખુદાવંદે આલમની બારગાહમાં તરબીયત પામેલા છીએ અને લોકો અમારા માટે બનાવવામાં આવ્યા છે.”

(નહજુલ બલાગાહ, મક્તુબ (પત્ર) નંબર ૨૮ - સાલેહ, પાનુ ૧૬)

ઈમામ - જગતના અસ્તિત્વનું કારણ

ઝિયારતે જામેઆ કબીરા ખૂબ જ આધારભૂત ઝિયારત છે. આ ઝિયારતને જનાબ શખ્ખ સદુક (અ.ર.) એ તેમના પુસ્તક “મન લા પહ્લોરોહુલ ફકીહ” ભાગ - ૨ પાના ૬૦૯ ઉપર અને તેમનું બીજું પુસ્તક “ઓયુને અખ્બારે રેઝા” ભાગ - ૨, પાના ૨૭૭ અને જનાબે શખ્ખ તૂસી (અ.ર.) એ તેમના પુસ્તક “તહઝીબુલ અહકામ”ભાગ - ૨, પાના ૮૫ ઉપર નોંધ કરી છે. અહ્લામા મજલીસી (અ.ર.) એ આ ઝિયારતના બારામાં ફરમાવ્યું છે : “ઝિયારતે જામેઆ સનદના આધારે સૌથી સાચી સનદ અને લખાણ, વિદ્રતા અને અર્થપૂર્ણ શૈલીની દ્રષ્ટિએ સૌથી વધુ સારી ઝિયારત છે.” (બહેરૂલ અન્વાર ભાગ - ૧૦૨, પાના ૧૪૪)

આ ઝિયારત ઈમામ અલી નહીં (અ.સ.) એ તેમના સાથી “મૂસા બીન અબ્દુલ્લા નખઈ”ની વિનંતથી તેમને શીખવી હતી.

હઝરત ઈમામ અસ્ર (અ.સ.) એ ઝિયારતે આશૂરા અને ઝિયારતે જામઓ પડવાની નસીહત કરી છે. (નજમુસ સાકેબ પાના ૩૪૨ - ૩૪૩)

આ ઝિયારત ઈમામની ઓળખ માટે ઉત્તમ છે. તેથી સ્પષ્ટ

થાય છે કે ઈમામ જમીન ઉપર અહ્લાનું નૂર, સૃષ્ટિના સર્જનો ઉપર અહ્લાની સંપૂર્ણ હુક્કત, જગતના અસ્તિત્વનું કારણ સર્જક અને સર્જન વચ્ચેનું માધ્યમ, આત્માના લાભો, કમાલના પ્રકાશનો અરિસો, માનવીના સદ્ગુણોનું ઉચ્ચ દ્રષ્ટાંત, તમામ સારા કાર્યો અને ભલાઈનું સયોજન, વિદ્રતા અને શક્તિનું ખુદાનું કેન્દ્ર, ખુદા સુધી પહોંચવા બંદાના ઉચ્ચ દ્રષ્ટા, દરેક પ્રકારના અનિષ્ટોથી પવિત્ર અને સ્વચ્છ, ધરણી ઉપર ગુમ રહેવાની અસરો અને અહ્લાના ફરિશ્તાઓની અવર જવરના રહસ્યોને જાણનાર દુનિયા અને આખરેતના ભૂતકાળ, વર્તમાન સ્થિતિ અને ભવિષ્યમાં થનાર ગતીવિધિઓ જાણકાર, અહ્લાના જ્ઞાનનો ખજાનો અને અમ્બિયાના કમાલ વારસદાર છે.

ઝિયારતો જામેઆના નીચે દર્શાવેલ ફકરાઓ સ્પષ્ટ રીતે કહી રહ્યા છે કે જો ઈમાન ન હોત તો આસ્માન જમીન ઉપર ફાટી પડત, વરસાદનું એક ટીપું પણ ધરતીને ન ભીંજવતે.

“મારા મા - બાપ, મારી જાન, માડું કુટુંબ અને મારા ધન - દૌલત આપ ઉપર કુરબાન. જે ખુદા સુધી પહોંચવા માગે છે, તે આપનાથી શરૂઆત કરે છે. જેણે અહ્લાને એક માન્યો તેણે અહ્લાના એક હોવાનું શિક્ષણ આપની પાસેથી મેળવ્યું. જે તેને કેન્દ્ર બનાવે છે તે આપની સમક્ષ રજુ થાય છે. એ અમારા આકા! અમે આપની પ્રશંસાની હકીકત સુધી પહોંચવા અમારી શક્તિ નથી. આપના સદ્ગુણો નો અંદાજ નથી કરી શકતા. આપ સારા લોકો માટે દિવ્યમય, સદ્ગુણીઓ માટે માર્ગદર્શક અને ખુદાવંદે આલમની હુક્કત છો. ખુદાએ આપનાથી જ (આ વિશ્વની) શરૂઆત કરી છે અને આપનાથી જ તેનો અંત થશે. આપના કારણેજ વરસાદ વરસે છે. આપના લીધે જ આસમાન જમીન ઉપર ફાટી નથી પડતું સિવાય એ કે એની ઈજાઝત હોય. ખુદા આપના કારણે જ ગમ - દુઃખ દર્દ દૂર કરે છે અને સખ્તીઓને હટાવે છે.” (ઝિયારતે જામેઆ)

વર્તમાન સમયમાં દુનિયામાં જે ઈસ્લામ છે, જે ઈમાનનો પ્રકાશ છે જે લોકોને બોધપાઠ મળી રહ્યા છે, આસમાનનું અસ્તિત્વ, જમીનનું આયુષ્ય, તેની વચ્ચેના તમામ સર્જનનું અસ્તિત્વ, દુઃખ અને દુઃખ અને દર્દમાં સપડાએલા આફત અને મુસિબતના શિકાર લોકોનો દુઃખ, દર્દ અને મુસિબતથી છુટકારો મેળવવો - આ બધું જ જમાનાના ઈમામના અસ્તિત્વના કારણે છે. ઈમામજ માત્ર તે લાભ પહોંચાડનાર માધ્યમ છે, જેના કારણે સમગ્ર વિશ્વ ખુદાવંદે આલમની રહેમતોથી ભરપુર છે.

આવા ઈમામ ઉપર ઈમાન ન લાવવું, તેમને યાદ ન કરવા તેમની જુદાઈમાં આસુ ન વહાવવા તેમના જાહેર થવા માટે વ્યગ્ર ન રહેવું, દિવ્ય ઝહુર માટે જમીનને સાનુકુળ ન કરવી, માનવતા,

ધર્મ અને સારા ચારિત્ર્યની વિરૂદ્ધ છે. સ્લેજ સરખી પણ નેઅમત-એલસાન માટે, મામુલી અને ક્ષુદ્રક લાભને ખાતર, માનવી જીવનભર સમૃદ્ધ અને એલસાન કરનાર લોકોનો જીવનભર આભાર માને છે. જ્યારે એ હસ્તીના અલેસાન વિશે શું કહેવું કે જેમની મુકદ્દસ હસ્તી થકીજ બધી નેઅમતો અને અલેસાનો વિશ્વને મળ્યા છે-મળતા રહે છે. એમનો આભાર અને શુક કેટલો માનવો જોઈએ?

આ બધું લખવાથી એ વાત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે પૃથ્વીનું કણ કણ ઈમામ અસ્ર અ.સ. ના અસ્તિત્વની સાક્ષી પુરી રહ્યું છે, તેના ઉપર ઈમાન લાવવા અને તેને વફાદાર રહેવા માંગણી કરી રહ્યું છે.

ખુદા આપણા દીલોને એમની મોહબ્બતથી પ્રકાશિત કરે અને આપણને તેમના મુખલીસ, વફાદારો અને ગુલામોમાં ગણતરી કરે. આમીન યા રબ્બલ આલમીન.

પાના નંબર ૧૦નું અનસંધાન

છુપાએલા રહેશે.” આજ કારણ છે કે ખુદાવંદે આલમે ફરમાવ્યું :

“(અય રસુલ!) તમે કહી દો કે ભલા જુઓ તો કે જો તમારું પાણી જમીનની અંદર ચાલ્યું જાય તો કોણ એવું છે જે તમારા પાણીને બહાર કાઢી ઝરણાંરૂપે વહેતું કરે છે?” એમના માટે (હઝરત મહદી (અ.સ.) માટે) એટલી લાંબી ગયબત હશે કે એક સમૂહ તો તેમના ઉપર ઈમાન અને અકીદાથી મોંઢું ફેરવી લેશે. જ્યારે બીજો સમૂહ પોતાની શ્રદ્ધા ઉપર ચલિત થયા વગર સ્થિતિ રહેશે. પછી તે અંતિમ યુગમાં દ્રશ્યમાન થશે અને દુનિયાને ન્યાય અને સમાનતાથી એવી રીતે ભરી દેશે જેવી રીતે જુલમ, ત્રાસ અને અત્યાચારથી ભરપુર હશે. (કિફાયતુલ અસર - ૧૨)

આ પવિત્ર આયતમાં ઈમામ મહદી (અ.સ.) ના પવિત્ર અસ્તિત્વ ની સરખામણી જમીનમાંથી નીકળી ઝરણાંરૂપે રૂચિકર પાણીથી કરવામાં આવી છે.

આ ટૂંકી ચર્ચા એ વાતનો નિર્દેશ કરે છે કે હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.) નું જાહેર થવું તેમની ગૈબત અને બીજી બધી વિશેષતાઓ અને આપ હઝરત (અ.સ.) નો ઝીક સંપૂર્ણ રીતે કુરઆને હકીમમાં મૌજુદ છે જેને શીયા સુન્ની બન્ને કબુલ કરે છે અને જેના ઉપર સર્વેને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે.

ખુદાવંદે આલમ પોતાના માનવંતા વલીઓના માધ્યમથી આ માનવજાતની અંતિમ આશા, હઝરત હુક્કત અહ્લુલલાહો તઆલા ફરજલુ શરીફના ગયબતને સમાપ્ત કરે અને આપ (અ.સ.)ના જુહુરને જલ્દી કરે અને આપણને તે હઝરત મહદી (અ.સ.)ના મદદગારોમાં અને નાસિરોમાં ગણના કરે.

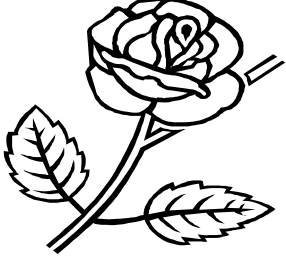
(પાના નંબર ૧૨નું અનસંધાન)

અસ્તિત્વને સ્વિકારે છે અને તેમને માનનારા છે તે આ વાત સ્વિકારતા નથી કે આપ ભૂગર્ભમાં જીવન પસાર કરે છે.”

જે લોકો ઈરાક અને અન્ય રણ પ્રદેશમાં રહી ચૂક્યા છે તે વાત ખૂબી પૂર્વક જાણે છે કે પ્રાચીન યુગમાં (એક સમયે હિન્દુસ્તાનમાં પણ આ વાત પ્રચલિત હતી)ગરમ ઋતુમાં બપોરની સખત લૂથી બચવા માટે લોકો પોતાના ઘરમાં ભોંયતળિયા - ભંડકીયું બનાવતા હતા અને ત્યાં જ ગરમીની ઋતુ પસાર કરતા હતા. હઝરત ઈમામ હસન અસ્કરી અ.સ.નું ઘર સામર્રા (ઈરાક)માં હતું. જ્યાંની ગરમી જાણીતી છે. તે સમયમાં સામાન્ય આદત મુજબ હઝરત અ.સ.ના ઘરમાં પણ એક ભોંયતળિયું-ભંડકીયું હતું. જેને અરબીમાં “સરદાબ” ભૂગર્ભ કહે છે ગરમીમાં ઈમામ અ.સ. અને આપના સૌ કુટુંબીજનો આ ભોંયરામાં રહેતા હતા. ઈ. હસન અસ્કરી અ.સ.ની શહાદત પછી બની અબ્બાસના અત્યાચારી ખલીફાના લશ્કરે હઝરત ઈમામ મહદી અ.સ. ને પકડી લેવા માટે હઝરતના ઘર ઉપર હુમલો કર્યો. ત્યાં જોયું કે હઝરત અ.સ. પવિત્ર સરદાબમાં નમાઝ પડી રહ્યા છે. પરંતુ ખુદાની કુદરતના કમાલથી તે લોકો આપને પકડી ન શક્યા અને પોતાનો સામાન લઈને પાછા ફરી ગયા. બીજી રિવાયત મુજબ લશ્કરે જ્યારે હઝરત અ.સ.ના પવિત્ર મકાનને ઘેરી લીધું તો આપ અ.સ. એવી રીતે ભૂગર્ભમાંથી બહાર નીકળ્યા જેવી રીતે આપના જદ્દ હ. રસુલે ખુદા સ. હિજરતની રાત્રીએ કાફીરો અને મુશરીફોની વચ્ચેથી નિકળી ગયા હતા. લશ્કરે ઘરમાં શોધ કરી પરંતુ આપ અ.સ.ને ત્યાં ન જોયા. આ રિવાયતને નુરુદ્દીન અબ્દુલ રહેમાન જામી હનફીએ “શવાહેદુન નબુવ્વત”માં નોંધી છે.

આ ચર્ચાથી એ વાત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે હ. ઈમામ મહદી અ.સ.ની ગુફામાં અથવા ભૂગર્ભમાં-ભંડકીયામાં રહીને જીવન પસાર કરવાની આ સુન્ની માન્યતા છે, નહિ તો કોઈપણ શીયા આલીમ આ માન્યતાથી સંમત નથી અને આ માન્યતા શીયા માન્યતાથી સંપૂર્ણ રીતે વિરૂદ્ધમાં છે. ન જાણે એ કેવા પરદા પાછળના કારણો છે જેના લીધે અમૂક અહલે સુન્નત આ પ્રકારની પાયા વગરની વાતોને મારી મચડીને જોર શોરથી રજુ કરે છે.

ઈ. મહદી અ.સ. પોતાના સન્માનનીય પિતા હ. ઈમામ હસન અસ્કરી અ.સ.ની શહાદત પછી ફિરઝોન અને નમરૂદની સુન્નત ઉપર અમલ કરનારા હાકીમો અને ખલીફોઓની સખ્તીઓના લીધે લોકોની નજરથી અદ્રશ્ય થઈ ગયા અને અદ્દાલના હુકમથી ગાયબ થઈ ગયા એટલે કે એવી રીતે જીવન પસાર કરી રહ્યા છે કે કોઈને તે હઝરત અ.સ.ના રહેણાંકની જાણ નથી અને જ્યાં સુધી ખુદાએ અઝઝ વ જલ્લની ઈચ્છા હશે ગુમ્પ રીતે રહેશે અને જ્યારે ખુદાવંદે મોતઆલાનો હુકમ થશે ત્યારે જાહેર થશે. ઈન્શાઅલ્લાહ.

ઈમામની

મુલાકાત

શયખે જલીલ, ઈબ્ને અબી ફરાસ તેમના પુસ્તક “તન્બીહુલ ખાતીર” ભાગ બીજાના અંતમાં અલી બીન જઅફર બીન અલી અલ હદાયની અલ અલવીથી નોંધ કરી લખે છે કે કુફામાં એક માણસ રહેતો હતો - “કસાર”, જે તેની સંયમશીલતા, તકવા અને પરહેઝગારી માટે મશહૂર હતો અને તેની ગણના એવા લોકોમાં થતી હતી જેઓ અલિમતા ધારણ કરી ગોશાનશીનીમાં (ઘરનો ખુણો ધારણ કરી) દુનિયાદારીના ટંટા ફસાદથી પોતાની જાતને અળગી રાખતા હતા. આવા લોકોનો દરહક્ટો સાલેલીનની બરાબર થાય છે, એ માટે કે તેઓ તે મહાન હસ્તીઓ (સાલેલીન) નું અનુસરણ કરતાં કરતાં આ જગતમાંથી વિદાય લે છે.

શયખ ફરમાવે છે : એક દિવસ એવો સંગ્રેગ ઊભો થયો કે હું મારા વડીલ પિતાની સેવામાં હાજર હોત કે આ પવિત્ર ગુણ ધરાવતો માણસ, કસાર, તે બેઠકમાં આવ્યો અને તેણે મારા પિતાને ખૂબજ આશ્ચર્ય પમાડનાર પ્રસંગનું વર્ણન કર્યું. હું તેની વાતો સાંભળી રહ્યો હતો. તેણે કહ્યું : “મસ્જિદે જોએકા એક પુરાતન મસ્જિદ છે. જે કુફાની પાછળ આવેલી છે. અડધી રાતપસાર થઈ ચૂકી હતી હું મસ્જિદના એક ખૂણે એકાંતમાં એકલો બેઠો હતો અને ઈબાદતમાં મશગૂલ હતો. અચાનક મારી નજર ત્રણ વ્યક્તિઓ ઉપર પડી. જેઓ મસ્જિદમાં એક સાથે પ્રવેશ્યા. તેમાંથી એક માણસ આગળ વધ્યો અને મસ્જિદ વચ્ચે જઈને બેસી ગયો અને પોતાના હાથોને જમાણી બાજુથી ડાબી બાજુએ ફેરવ્યા. હું જોઈને હેરાન થઈ ગયો કે જ્યાં તે માણસનો હાથ પહોંચતો હતો. ત્યાંથી સ્વચ્છ અને ચોખ્ખું પાણી બહાર આવતું હતું. તે માણસે વઝુ કર્યું અને તેના સાથીઓને પણ વઝુ કરવાનો હુકમ આપ્યો. તે બન્ને વ્યક્તિઓએ પણ વઝુ કર્યું અને તે પાણી તેની મેળે ગાયબ થઈ ગયું તે પછી તે માણસ નમાઝની ઈમામતના માટે ઊભો થયો. મેં પણ મોકાના સમયને ગનીમત જાણી તે બન્ને નમાઝ પડનારાઓની વચ્ચે મારી નમાઝની જગ્યા બનાવી લીધી. નમાઝ પુરી થયા પછી મેં તે બન્ને વ્યક્તિઓને પુછ્યું : “ આ બુઝુર્ગવાર કોણ છે?” તે બન્ને વ્યક્તિઓના ચહેરા ઉપર સ્મિત પ્રસર્યું અને તેમાંથી એકે જવાબ આપ્યો, “આ સાહેબુલ અમ્ર છે. આ હુકુત ઈબ્નીલ હસન અલ - અસ્કરી (અ.સ.) છે.” મેં હિંમત કરીને આગળ વધીને મારા આકા

અને મૌલાના હાથોને ચુમ્યા મારા ઉડી રહેલા હોશકોશને તેની મૂળ સ્થિતિમાં પ્રસ્થાપિત કરીને (ભેગા કરીને) આપ (અ.સ.) ને સવાલ કર્યો : “યબ્ન રસુલુલ્લાહ! શું શરિક ઉમર બીન હમઝા હકક ઉપર છે?” આપે ફરમાવ્યું : “નહિં, પરંતુ સંભવ છે કે તેને હિદાયત નસિબ થાય એ માટે કે તે એ સમય સુધી દુનિયામાંથી ચાલ્યો નહીં જાય જ્યાં સુધી મારી ઝિયારત ન કરી લે.” મારા સ્મૃતિપટ ઉપર આ પ્રસંગ હંમેશા તાજો રહેતો હતો ત્યાં સુધી કે એક લાંબો સમય પસાર થઈ ગયો અને શરીફ ઉમર મૃત્યુ પામ્યો. પરંતુ એ વાત જાહેર ન થઈ કે તેને હઝરત (અ.સ.)ની મુલાકાતનો લાભ મળ્યો કે નહીં.”

એક દિવસ હું શયખ ઝાહિદ કરસારની પાસે બેઠો હતો. મેં તે વખતે યાદ અપાવ્યું કે તમે એક દિવસ આ પ્રસંગ કહ્યો હતો કે શરિક ઉમર બિન હમઝા મૃત્યુ નહિ પામે ત્યાં સુધી કે તેને હઝરત (અ.સ.) ની મુલાકાતનો લાભ ન મળે. મેં એટલા માટે દબાણપૂર્વક ફરી પાછુ પુછ્યું કે તે ઈન્કાર ન કરી શકે. તમે તે સમયે આ પ્રસંગ નહોતો કહ્યો? જ્યારે મારા વડીલ પિતાની મજલીસમાં આવ્યા હતા? તે માણસે જવાબ આપ્યો : “તમને કેમ ખબર પડી કે આ જનાબ (અ.સ.) એ તેને પોતાની ઝિયારતથી મહઝમ રાખ્યો અને તે મૃત્યુ પામ્યો? હજુ થોડા દિવસ પણ પસાર નહોતા થયા કે મારી મુલાકાત શરિક ઉમર બિન હમઝાના પુત્ર શરિક ઈબ્ને અબીલ મુનાકીબ સાથે થઈ. મેં વાતચીત દરમ્યાન તેમના વડીલ પિતાશ્રીના બારામાં પુછ્યું તો અબીલ મનાકિબે કહ્યું : “એક દિવસ હું મારી મા પાસે બેઠો હતો. પિતાશ્રીની હાલત ખરાબ હતી. બિમારી ગંભિર હતી. શક્તિ રહી ન હતી, જીભ લગભગ બંધ થઈ ગઈ હતી, મૌતની નિશાની નઝદિક હતી. એજ સમયે મારા ઘરનો દરવાજો ખુલ્યો. એક માણસ જે ખૂબ જ ખૂબસુરત હતા તે ઘરમાં પ્રવેશ્યા. તે બુઝુર્ગવારના દાખલ થવા સાથે જ મારામાં ભય વ્યાપી ગયો. અને મારામાં તેમને પુછવાની હિંમત રહી નહિ તે માણસ સીધા મારા પિતાશ્રી પાસે ગયા અને તેમની પાસે બેસી ગયા. ધીરે ધીરે થોડી વાતો કરી. તે પછી તે ઉઠ્યા અને નઝરથી ગાયબ થઈ ગયા.”

મારા પિતાશ્રીએ તેની બધી શક્તિ એકઠી કરીને કહ્યું : “મને બેસાડો.” મેં અને મારી માએ ટેકો દઈને તેમને બેસાડ્યા. મારા પિતાએ આસુ લુછીને આંખો ખોલી નાખી અને કહેવા લાગ્યા :

“તે માણસ જે હમણાંજ મારી પાસે બેઠા હતા તે ક્યાં ચાલ્યા ગયા?” મેં જવાબમાં કહ્યું : “તે જે તરફથી આવ્યા હતા તે તરફ ચાલ્યા ગયા.” મારા પિતાએ કહ્યું : “દૌડો, જલ્દી જાવ, એમને બોલાવો.” હું પાછળ પાછળ દોડ્યો પરંતુ જોયું તો દરવાજો તેવી જ રીતે બંધ હતો અને તેમનો ક્યાંય પત્તો ન હતો. તેથી પાછો ફર્યો. મારા પિતાને આ વાત કહી કે દરવાજો બંધ છે અને તેમનો ક્યાંય પત્તો નથી. તે માણસ નજરથી ગાયબ થઈ ગયા છે અને તેનો પગરવ પણ સંભળતો નથી. મેં મારા પિતાશ્રીને તે માણસના બારામાં પુછ્યું. મારા પિતાએ કહ્યું : “મારા મૌલા હુકુમત ઈબ્નલ હસન અસ્કરી હતા. તે સાહેબુલ અમ્મ હતા.” તેમની સ્થિતિ બદલાઈ ગઈ. બિમારીની તીવ્રતા વધી અને બેભાન થઈ ગયા.

લેખકનું કહેવું છે કે અબુ મોહમ્મદ બીન હમઝા સાદાતે અજીઝામાંથી (જલીલલ કદ્ર સાદાત) હતા. શોરકા, ઓલમા અને ઓદબામાં (સાહિત્યકારોમાં) સૌથી શ્રેષ્ઠ હતા. તેઓ સ્ફૂર્ણાથી કાવ્ય રચવામાં - કાવ્યની પંક્તિઓ રચવામાં ઘણા જ હોશિયાર હતા. એક દિવસ મુન્તસર બિદ્લાહ અબ્બાસની સાથે જનાબે સલમાન ફારસી (ર.અ.) ની પવિત્ર કબર ઉપર ગયા, તો મુન્તસર બિદ્લાહે કહ્યું, અતિશયોક્તિ કરનારા શીયા કહે છે, જ્યારે સલમાન (ર.અ.) મૃત્યુ પામ્યા ત્યારે અલી (અ.સ.) એક રાત્રિમાં મદીનાથી મદાયન આવ્યા ગુસ્સા આપ્યું અને પાછા પણ આવી ગયા. આ વાત ઉપર મશકરીમાં (ખલીફા) હસવા લાગ્યો જેની ઉપર આપે તુરતજ શેર કહ્યા : તે શેરમાં તેનો જવાબ આપતા કહ્યું : આસિફ બરખેયા આંખના પલ્કારામાં બિલ્કીસનો તખ્ત લાવી શકતા હતા. મારા મૌલા અલી (અ.સ.) જે અજાયબીઓનું કેન્દ્ર છે તે એક રાત્રિમાં મદીનાથી મદાયન જઈને પાછા ફરે તો લોકોને આશ્ચર્ય થઈ રહ્યું છે.

મુલાકાતનો પ્રસંગ જોનારા લોકો માટે વર્ણન કરવામાં આવ્યો એ વર્ણન કરવાનો કોઈ હેતુ છે.

(૧) વર્ણનના સંદર્ભથી અમે જણાય છે કે સમયના વહેણ સાથે તે પ્રસંગો ભુલાય ન જાય પરંતુ ઈતિહાસનો એક પ્રસંગ બની સંચવાય રહે મસ્જિદનો પ્રસંગ શયખની નજર સામે થયો. શરીફ ઉમર બીન હમઝા અંગે પૂછવામાં આવ્યું, જેની ચર્ચા આલમે જલીલની મજલીસમાં થઈ અને કિતાબ “તન્બીહુલ ખાતીર” ની જીલ્દ રજી ના છેલ્લા ભાગમાં સચવાય ગયો.

(૨) હઝરતનો મોઅજ્જો એ હતો કે જમીન આપના તાબામાં અને આજ્ઞાને આધિન છે. જમીનમાં છુપાએલી નેઅમતો આપનો હાથ ફરવાથી જાહેર થવા લાગી. બીજા શબ્દોમાં જમીન જેવી નિર્જીવ વસ્તુ ઈમામ (અ.સ.) ના સ્વભાવને ઓળખે છે. જમીને, વજુનું પાણી સેવામાં હાજર કરીને બુદ્ધિજીવીઓ માટે, ચિંતનનું આમંત્રણ આપ્યું : અકલ રાખવાવાળાઓ તમારા ઈમામને ઓળખો.

(૩) તકવા - પરહેઝગારી - સંયમશીલતા અને દુનિયાની

બુરાઈઓથી બચવું આ બધી બાબતો આપણને અને આપણી આંખોને હઝરતના દિદારને લાયક બનાવે છે.

(૪) મુસીબતો ઈમાન માટે કિમિયો છે. શું ખબર તે સમયે શું રહસ્ય હતું કે તે જનાબે (અ.સ.) પહેલાં “નકાર” કર્યો? એટલે શરિક ઉમર બિન હમઝાની બખ્શીશ અને તેના સત્યમાર્ગ ઉપર હોવાના પ્રશ્નને પહેલે “નહી” કહ્યું. પછી કહ્યું તેની હિદાયત થઈ શકે છે. પછી કહ્યું કે તે મૃત્યું નહી પામે જ્યાં સુધી મારી ઝિયારત નહી કરે. આપે મુલાકાત કરી, ક્યારે? તે સમયે જ્યારે માંદગીનો હુમલો હતો. અને શરીફ ઉમર બિન હમઝા તેના જીવનની અંતિમ ક્ષણો પસાર કરી રહ્યા હતા. ખબર નથી કે કેવી તડપથી તેમણે હઝરતને બોલાવ્યા હશે. ગાલીબનો આ શેર સાચો પડ્યો :

“મેં બુલાતા તો હુ ઉસ્કો, મગર અય જઝબએ દિલ,
ઉસ્પે બન જાઓ કુછ ઐસી, કે બીન આએ ન બને.”

શું હજુ પણ શંકાને સ્થાન છે કે હઝરતની મુલાકાત અસંભવ છે? આપણામાં લાયકાત પેદા થાય તો કઈ વસ્તુ અશક્ય છે? સેવા કરવાની ભાવના પેદા કરવી તે આપણું કામ છે. સેવા કરવાની તક મેળવી તેની તૌફીક ત્યાંથી આવે છે.

મુનાજાત

(શાયરે એલ્લેબૈત - ડૉ. પયામ આઝમી)

અય દિલે ઈમ્કાને રૂહે કાએનાત
ઉન્ગલિયોમેં હય તેરી નબ્જે હયાત
અય જમાલે મુશરકયન વ મગરબયન
અય જલાલે ખયબરો બદરો હુનયન
તુજસે કાએમ હય ઝમીનો આસમા
તુ જો બાકી હય તો બાકી હય જહાં
કોઈ ઝર્ફા તુજસે પોશીદા નહીં
કોઈ કતરા તેરા ના દીદલ નહીં
એક એક લમ્હાકા લેતા હય હિસાબ
ડાલ કર ચહેરે પે ગયબતકી નિકાબ
દસ્તરસ હય તેરી મૌજુદાત પર
હુકમ નાફિઝ હય તેરા હાલાત પર
રૌશની ખાનએ યઝદાં હય તુ
પાસબાને ઈઝઝતે કુરઆં હય તુ

આકા!

અમારા દિલોને સાંત્વન આપો

“બારે ઈલાહા! ઈમામ ઝમાના (અ.સ.)ના તુફૈલમાં અમારા દિલોને સાંત્વન આપ.” - દોઆએ ઈફતેતાહ

એ ધર્મ કે જેનો ઉદય જ એ માટે થયો કે તે માનવીના ચારિત્ર્યને ઉચ્ચતાના શિખર સુધી પહોંચાડી દે. પ્રેમ અને મોહબ્બત ભાઈચારા અને સરખામણાની લાગણીને દરેક માનવીના દિલના ઉંડાણ સુધી ભરપુર કરી દે. તિરસ્કાર, અત્યાચાર અને અસમાનતાનો અંત આવે. અરસ પરસ દુશ્મની, કિત્રાખોરી, અદાવત બૂઝ અને ઈર્ષ્યા જેવી આત્માની બિમારીઓ દૂર થઈ જાય. તો પછી લોકો એમ કેમ કહે છે કે “ઈસ્લામ ધર્મ છે પરંતુ મુસલમાનો સૌથી ખરાબ કૌમ છે.” શા માટે ઈસ્લામવાળા વેરવિખેર થઈને ઉમ્મતની એકતામાં ફાટફૂટ પાડી રહ્યા છે? શા માટે અસર પરસ વેર, કિત્રાખોરી અને ઈર્ષ્યાની ભાવના સેવે છે? શા માટે એકબીજાના દિલ પરસ્પર મળતા નથી? શા માટે એકબીજાનો તિરસ્કાર કરે છે? આ બધા પ્રશ્નોનો એક માત્ર ઉત્તર છે. આપણને આપણાં રેલબરોની - માર્ગદર્શકોની અમલી જાંદગી અને તેમના લુકમોની - સૂચનોની જાણ સુધ્ધાં નથી. જે કાંઈ આપણે અમૂક અંશે જાણીએ છીએ તેનું પણ આપણે અનુસરણ કરવા ઈચ્છતા નથી. જેનું સીધું પરિણામ વેરવિખેર અને વિરોધ છે.

આવો! આપણે આપણા જમાનાના ઈમામ, હઝરતે લુક્મત, મોહમ્મદ બીન અલ હસન અલ અસ્કરી (અ.સ.)ના આદેશોના પ્રકાશમાં આપણી આદતો, સંસ્કાર અને ચારિત્ર્યનું પૃથ્થકરણ કરીએ, તપાસીએ અને વિચાર કરીએ કે આપણે તેમના આદેશોનું - લુકમોનું કેટલું અનુસરણ કરીએ છીએ? શું આપણે તેમની સમિપતા પ્રાપ્ત કરવાનો બદલે (નઝદીક જવાને બદલે) અલિમ તો નથી થઈ રહ્યાને (દૂર તો નથી જઈ રહ્યાને?) શું આપણે તે લોકોમાંથી હોઈએ જેના માટે હઝરત (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું :

“ફમા યહબેસોના અનહુમ ઈદ્લા મા યતસેલો બેના મીમ્મા નોકેરહોલુ વલા નોવસેરોહો મીનહુમ”

“..... બસ અમને કોઈ વસ્તુ તેમનાથી દૂર નથી કરતી સિવાય એ કે તેમના એ ચાલ-ચલાણની ચારિત્ર્યની ખબર જે અમને પસંદ નથી અને જેને અમે જાએઝ નથી ગણતા.”

(બેહાર ૧૭૬/૫૩)

શું એવું તો નથીને કે આપણે ઈમામ ઝમાના (અ.સ.) ના એ કથન અન્વયે માથું ઉંચકનાર અને વિરોધી ગણાઈએ.

“જો અમારા શીયા - ખુદા તેઓને અનુસરણ કરવાની તૌફીક આપે - તેમના વાયદા અને સ્થાન ઉપર હોળી મળીને હૃદયપૂર્વક અટલ રહેત તો અમારી લાભદાયી મુલાકાતમાં વિલંબ ન થાત.”

શું આપણે ક્યારે ઈમામ ઝમાના (અ.સ.) એ કથન ઉપર ચિંતન કર્યું છે કે તકવા - પરહેઝગારી ઈખ્તેયાર કરવાથી આપણી પરેશાનીઓ - તકલીફો દૂર થાય છે.

“એ મુફીદ (રહ.)! તમારા દીની બીરાદરોમાંથી જે પોતાના ખુદાથી ડરતા હશે (તકવા ઈખ્તેયાર કરશે.) અને જે કાંઈ (બીજાઓની) તેના ઉપર હક છે તે હકદારોને પહોંચાડી દેશે, તે બાતીલ ફીત્ના-ફસાદોથી, ઝઘડાઓ અને ઘટાટોપ અંધારી આફતોથી અને પરેશાનીઓથી સુરક્ષિત રહેશે.” (ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) એ એક પત્રમાં શેખ મુફીદ (ર.અ.) ને લખ્યું છે.)

શું આપણે તેની ઉપર ક્યારેય વિચાર કર્યો? ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) એ આપણને બીન-જરૂરી અને અર્થહીન સવાલો કરવાથી રોક્યા છે,

“ફ-અગલેક અબ્વાબસ્સવાલે અમ્મા લા યગનેયકુમ”

“તે બાબતો વિષે સવાલ ન કરો જે તમારા માટે ફાયદાકારક નથી.”

જો માનવી ધૈર્યવાન હોય તો સખતમાં સખત મુશ્કેલી પણ તેના માટે સહેલી થઈ જાય છે. ધૈર્યના ગુણ અદ્દાહ પાસેથી મળે છે. એટલા માટે ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ફરમાવે છે કે આપણે ખુદાનો એ ગુણ પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ.

“ઈન્નહાહ દવાનાતીન વ અન્તુમ તસતઅજેલુન”

“ખુદાવંદે આલમ ધૈર્યવાન છે જ્યારે તમે ઉતાવળ કરો છો (ઉતાવળા છો).”

શું આપણે અહલે-બૈત (અ.સ.)ના શીયાઓની સેવા કરવા માટે સમય ફાળવીએ છીએ? ક્યારેય દોસ્તો, સંબંધીઓ અને દીની ભાઈઓની મુશ્કેલીઓને હલ કરવાના પ્રયત્નો કરીએ છીએ? શું તેમની જરૂરિયાતો પુરી કરવા માટેનો વિચાર આપણા

દિલમાં ક્યારેય આવે છે? કદાચ ના! પરંતુ હઝરત મલદી (અ.સ.) ફરમાવે છે :

“અરબીસ નફસક”

“તમારી જાતને લોકો માટે ફાળવો” (જેથી લોકો સહેલાઈથી તમારા સુધી પહોંચી શકે. એટલા માટે ન બનો કે સામાન્ય માનવી તમારા સુધી ન પહોંચી શકે અથવા તમે સામાન્ય માનવીને મળવાનું પસંદ ન કરો.)

“વકઝે હવાએજન્નાસે, નહનો નનસોરોક”

“લોકોની જરૂરિયાતોને પુરી કરો. અમે તમારી મદદ કરીશું.” શું આપ જાણો છો કે ઈમામ ઝમાના (અ.સ.) ને તકવા પસંદ છે. અને મુતકી લોકોના મુશ્કેલ કાર્યોને ઈમામ (અ.સ.) સહેલા કરી દે છે, તેથી આપ ફરમાવે છે :

“ફતતકુલાલ વ સલ્લેમુ લના વરુદુલ અમ્મર એલયના ફઅલયનલ ઈસદાર”

“તમે ખુદાથી ડરો. (તકવા ઈખ્તેયાર કરો) અને અમારી તરફ ફરમાંબરદાર થઈ જાવ. (દરિકરીતે અમારા થઈ જાવ.) તમારા દરેક કાર્યોને અમારી ઉપર છોડી દો (અમારા ઉપર વિશ્વાસ રાખો.) તો પછી અમારા જવાબદારી છે કે તમને (દરેક પ્રકારની) પરેશાનીઓથી મુક્ત કરીએ.” (કલેમતુલ ઈમામ અલ મલદી ભાગ - ૧, પાના નં. ૩૦૨)

હઝરત મલદી (અ.સ.) જનાબ ઉસ્માન બની સઈદ ઉમરવી અને તેમના પુત્ર મોહમ્મદ બીન ઉસ્માન દ્વારા પોતાન ચાલકોને લુકમ આપે છે કે :

“ફલ - યદઉ અન્લુમ ઈત્તેબાઅલ હવા”

“તેઓને માટે જરૂરી છે કે ભૌતિક અને શારીરિક વાસનાઓને તથી દે.” શું આપણે ક્યારેય એ વાતનો વિચાર કર્યો છે કે આપણામાં ભૌતિક અને શારીરિક વાસનાઓનું પ્રમાણ કેટલું વિશેષ છે? શું તમે જાણો છો કે અમૂક લોકો શરાબ પીવો સંસ્કારિકતાનો એક ભાગ સમજે છે. જ્યારે ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ફરમાવે છે :

“અલ - ફુકકાઓ ફસુરબોહો હરામુન”

“જવનો શરાબ (બીયર) પીવો હરામ છે.” (કલેમતુલ

ઈમામ મલદી ૧/૨૮૬)

વાંચકો બિરાદરો! આપણી ફરજ છે કે આપણે ઈમામ ઝમાના (અ.સ.) ની આ હદીસોના પ્રકાશમાં આપણા આત્માનો હિસાબ કરીએ. વિચારીએ કે ક્યાંક કદાચ આપણે હલાકત-બરબાદી તરફ તો નથી જઈ રહ્યાને?

કારણકે ઈ. ઝમાના અ.સ. ના લુકમને ન અનુસરવું તે નિશંક હલાકત-બરબાદી છે. પયગમ્બરે ઈસ્લામ સ. ફરમાવે છે:

“વલા તો કદેમુલુમ ફતલલેકુ.” (સવાએકે મોહરેકા, પા. ૮૮)

“તમે તેમનાથી (અઈમ્મા અ.સ.થી) આગળ વધવાની કોશીષ ન કરો કે જેથી તમે હલાક થઈ જાવ.”

અંતમાં ખુલાસા રૂપે ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) નો લુકમ અને તે લુકમની સ્પષ્ટતા માટે એક દોઆ જે ખુદા ઈમામ (અ.સ.) એ શીખવી છે તેની નકલ કરી રહ્યા છીએ.

“ફલ - યઅમલ ફુદ્હો ઈમરીન - મીન્કુમ યોકરેરેબો બેહી મીન મહબ્બતેના વલ - યતજત્રબ મા યુદબીનીહે મીન કરાહતેના વ સખતેના.”

“તમારે સૌએ એવા કાર્યો કરવા જોઈએ જે અમારા મોહબ્બતથી નજદિક કરી દે. અને તેવા કાર્યોથી દૂર રહેવું જોઈએ જે અમને પસંદ નથી અને અમારી નારાજીનું કારણ છે.”

નીચેની દોઆના શબ્દો ઉપર વિચાર કરીએ :

“તરજુમો : એ ખુદા! અમને તૌફીક અતા કર, (૧) ઈતાઅત કરવાની (૨) ગુનાહોથી દૂર રહેવાની (૩) નિષ્પત્તની સચ્ચાઈની (૪) જવાબદારીઓની ઓળખની (૫) માર્ગદર્શન અને સાબીત-કદમ દ્વારા મહાનતા અને કરામતની (૬) અમારા પેટને હરામ અને શંકાવાળા ખોરાકથી પાક કર. (૭) અમારા હાથોને ચોરી અને ઝુલ્મથી દૂર રાખ. (૮) અમારી દ્રષ્ટિને નાપાકી અને ખયાનતથી દૂર રાખ. (૯) અમારા કાનોને બેહુદી વાતો અને ગીબત સાંભળવાથી રોકી દે. એ ખુદા અમારા ઉપર ફલ અને કરમ ફરમાવ. (૧૦) સ્ત્રીઓ ઉપર લાજ, શરમ અને પાક - દામની થકી (૧૧) શ્રીમંતો ઉપર નમ્રતા અને ઉદારતા થકી (૧૨) ગરીબો અને મોહતાઓ ઉપર ઘૈર્ય અને સંતોષ દ્વારા”

“ઈશાફે બેહી સોફુરના”

- અમારા દિલોને સાંત્વાન આપો

મન્સૂર અલ હદાજ

અને

ઈમામે ઝમાના

(અજ.) ની

તૌકીઅ

ઈસ્લામના ઇતિહાસમાં કેટલીક એવી વ્યક્તિઓ પણ છે જેમણે પોતાની માન્યતાઓ, લખાણો અને કથનો દ્વારા એવી એવી છાપ ઊભી કરી છે કે તમેની પ્રતિભાના વહેણમાં પ્રખર વિદ્વાનો - વિશેષ અને સામાન્ય સૌ વહી જાય છે. તેવી વ્યક્તિઓમાંથી એક વ્યક્તિનું નામ છે અબુલ મુગીસ અલ હુસૈન બીન મન્સૂર બીન મોહમ્મી અલ બૈઝાવી અલ હદાજ, જે એક પ્રખ્યાત સુફી હતો. હદાજ જેને ફારસી, તુર્કી અને ઉર્દૂ સાહિત્યમાં “મન્સૂર” પણ કહેવામાં આવે છે. ઇ.સ. ૨૪૪માં ફારસ સુબામાં અલ બૈજાઅના ઉત્તર - પૂર્વમાં “અતૂર” નામની જગ્યામાં તેનો જન્મ થયો. કહેવાય છે કે હદાજ એક અગ્નિપૂજકનો પૌત્ર હતો. એમ પણ કહેવાય છે કે તે રસુલ અકરમ (સ.અ.વ.) ના એક સાથી અબુ અય્યુબના વંશમાંથી હતો. હદાજનો બાપ એક પીંજરો હતો. પરંતુ મન્સૂર પોતે પીંજરો ન હતો. તેનો બાપ “તૂર” છોડીને “વાસીત” આવ્યો. વાસીત એક તાલુકો છે જેનો પાયો આરબોએ નાખ્યો હતો. જેની વસ્તીમાં બહુમતિ હમ્બલીઓની હતી. ગામડાઓના ઈલાકામાં લઘુમતીમાં શિયાઓ પણ હતા. આ વાતાવરણમાં હદાજ ફારસી ભાષા બોલવાની શક્તિ ગુમાવી બેઠા હતો. ત્યાં કારીઓનો એક મહત્વનો મદ્રેસો હતો. તે જગ્યાએ બાર વર્ષની વય પહેલાં જ તેણે કુરઆન મજીદ મોઢે યાદ કરી લીધું. તે કિશોરાવસ્થામાં સુરાઓના ગુમ અર્થ શોધવાની કોશિષ કરતો હતો. તેણે સહલ તુસ્તરીના સુફીઓના મદ્રેસામાં શિક્ષણ મેળવ્યું.

વીસ વર્ષની ઉંમરે તે સહલ તુસ્તરીને છોડીને બસરા ચાલ્યો ગયો ત્યાં તે અમૂ બીન ઉસ્માન અલ મક્કીના તરિકતના (સુફીના) સિલસિલામાં જોડાઈ ગયો તેણે અબુ યઅકુબ અલ અકતઅની પુત્રી ઉમ્મુલ હુસૈન સાથે લગ્ન કર્યા. તેને ત્રણ પુત્રો હતા અને એક પુત્રી હતી. આ લગ્ન ના કારણે ઉસ્માના અલ મક્કી તેનાથી ઈર્ષ્યા કરવા લાગ્યો. અને તેના વિરોધી થઈ ગયો. જો કે અલ હદાજ ઉપર અતિશયક્તિવાળા શીયા થવાનું તોહમત મૂકવામાં આવ્યું, પણ વધારે પડતા લખાણોથી એ જાહેર થાય છે કે હદાજ આખી જીંદગી સુન્ની અકીદો ધરાવતો હતો. (જુઓ લેખ અલ હદાજ ઈસ્લામી ફિલોસોફીના ઇતિહાસમાં (અંગ્રેજી) સંકલન એમ. એમ. શરિફ, ભાગ - ૧, પાના ૩૪૬)

હદાજના સંબંધો મશહૂર સુફી જુનૈદ સાથે પણ હતાં. તેની

સલાહ લેવા માટે તે બગદાદ ગયો. પરંતુ તેની શિખામણ છતાં પોતાના સસરા અલ અકતઅ અને અમરૂ અલ મક્કીના આપસમાં સંઘર્ષથી તંગ થઈને “બગાવતે ઝબ્હ” ના કચડાઈ જવા પછી તુરત જ મક્કા ચાલ્યો ગયો. અને પહેલી હજ કરી અને રોઝા અને ઈબાદતની હાલતમાં એક વરસ હરમમાં રહેવાની કસમ ખાધી. આ રીતે તે “ઈતેહાદ” ના માટે પોતાની અંગત રીતેની અજમાવી રહ્યો હતો. અને “લિફ્ઝે સરર - ભેદના રક્ષણ” ના સિદ્ધાંતનો વિરોધ કરવાની સાથે જ તેની જાહેરાત કરવાની શરૂઆત કરી દીધી. આથી અમરૂ અલ - મક્કી એ તેની સાથે ના સંબંધો તોડી નાખ્યા. તેમ છતાં તેના મુરીદો તેની આજુ બાજુ ભેગા થતા રહ્યા.

ખુઝીસ્તાન પાછા ફરીને તેણે સુફીનો પહેરવેશ તજી દીધો અને સામાન્ય માનવીનો દેખાવ કરી લીધો. જેથી વધુ સ્વતંત્રતાથી બોલી શકે અને તબ્લીગ કરી શકે. તેના આમંત્રણ ના સ્વરૂપથી તેને શંકા અને દુશ્મનીનું નિશાન બનાવવામાં આવ્યો. તેની તબ્લીગનો મુખ્ય હેતુ દરેકને એવો લાયક બનાવવાનો હતો કે પોતાના દિલની અંદરજ અદાલત આલાની શોધ કરી શકે. આ કારણથી તેનું લકબ “હદાજલ અસ્નાર” (ભેદોને પીંજનારો) પડી ગયું. હદાજ જુદા જુદા સમયે, જુદા જુદા શહેરમાં, જુદા જુદા લકબોથી મશહૂર થયો. ઈબ્ને કસીરના મત પ્રમાણે હિન્દના લોકો તેને “અબુલ મુગીસ”, ખુરાસાનવાળા તેને “અબુલ મોમય્યઝ”, ફારસવાલા “અબુલ અબ્દુલ્લાહ ઝાહેદ”, ખુઝીસ્તાનવાળા “હદાજુલ અસ્નાર”, બગદાદવાળા “મુસ્તલીમ” અને બસરાવાળા “મોહય્યર” કહેતા હતા. (અલ બદાયાલ વન નલાયા, ભાગ-૧૧, પા. ૧૩૩) પરંતુ જુદી જુદી લાક્ષણિકતાઓને કારણે તે બદનામ થઈ ગયો. અમૂક સુન્ની અને ઈસાઈઓ જેમાંથી અમૂક પાછળથી બગદાદના વઝીર બન્યા, તેઓ તેના શિષ્યો થયા. પરંતુ લગભગ બધી જમાતોમાં તે અસ્વિકાર્યો બન્યો. શીયા અને સુન્ની વિદ્વાનોએ તેના ઉપર છળ કપટ અને ખોટી કરામતો દેખાડવાનું આરોપ મૂક્યો.

પોતાના ચારસો શિષ્યોની સાથે તેણે બીજી હજ કરી જ્યાં તેને અમૂક જુના દોસ્તો અને સુફીઓએ તેના ઉપર જાદુ અને જીત્તાતો સાથે સંપર્ક રાખવાનો આક્ષેપ મુક્યો. આ હજ પછી પણ તેણે હિન્દુસ્તાન અને તુર્કિસ્તાનનો લાંબો પ્રવાસ કર્યો. જ્યાં તેણે “હિન્દુમત” “બોદ્ધ મત” જેવા ધર્મના લોકો સાથે સંપર્ક થયો.

(જુઓ તઝકેરતુલ અવલિયા, મકાલા લુસૈન બીન મન્સૂર હદ્યાજ) હિ.સ. ૨૮૦ની આસપાસ તેણે ત્રીજી અને અંતિમ હજ કરી. આ વખતે એક પોટલી ખભા ઉપર હતી અને “ફોતા” એટલે હિન્દુસ્તાની ધોતીની લુંગી બાંધી હતી. અરફાતના મેદાનમાં તેણે અદ્દાલ પાસે દુઆ કરી, “અય ખુદા! મારો નાશ કરીદે અને દુનિયાની નજરમાં મને મરદુદ બનાવી દે.” આ હજ પછી તે ફરી બગદાદ આવ્યો. તેણે પોતાના ઘરમાં કાઅબાનો નમૂનો બનાવ્યો. રાતના સમયે કબરો ઉપર ઈબાદત કરતો અને દિવસના સમયે બજારો કે શેરીઓમાં જઈને અદ્દાલ તઆલાથી પોતાના ઈશકની દિવાનગીનો દેખાવ કરતો. પોતાના માટે કૌમની નજરમાં મરદુદ થઈને મારવાની ઈચ્છાની જાહેરાત કરતો અને કહેતો : “એ મુસલમાનો મને અદ્દાલથી બચાવો. અદ્દાલે મારા ખૂનને તમારા માટે જાએઝ કર્યું છે. મને મારી નાખો.” હદ્યાજની આ જાહેરાતથી મોહમ્મદ બીન દાઉદ અઝ ઝાહેરી ખૂબ કચવાયો. તેણે અદાલતમાં હદ્યાજને દોષિત ઠરાવ્યો અને તેને મૌતની સજા કરવાની માગણી કરી. પરંતુ શાફેઈ ફીકહના ઈબ્ને સુરય્યજના મત મુજબ સુફીના હાલ અને દરફદો અદાલતોના કાર્યક્ષેત્રની બહાર છે. તે સમયમાં હદ્યાજે અલ મન્સૂરની મસ્જિદમાં શિબ્લીને પોતાનું તરંગી - ખયાલી વાક્ય કહ્યું : “અનલ હક્ક” હું હક્ક (ખુદા) છું કારણ કે ખુદાની સિવાય મારી પાસે કોઈ “અના” નથી. અંતે હી.સ. ૨૮૦માં કમસીન અબ્બાસી ખલીફા અનલ મુક્તદિરનો વઝીર ઈબ્નલ ફુરાત જે એક શીયા અર્થશાસ્ત્રી હતા, તેણે હદ્યાજને પકડ્યો અને તેના ઉપર દાવો માંડ્યો. પછી હદ્યાજને બગદાદ લાવવામાં આવ્યો. જ્યાં તે સુત્રી અકીદાના હામીદની દુશ્મનીનો શિકાર બની નવ વર્ષ સુધી કેદ રહ્યો. હી.સ. ૩૦૧માં વઝીર ઈસાએ, જે હદ્યાજના એક શિષ્યનો કાકાનો દિકરો ભાઈ હતો, તેની (હદ્યાજના) વિરુદ્ધના મુકદ્દમાને બંધ કરાવી દીધો અને હદ્યાજના હિમાયતીઓ જે કેદમાં હતા તે સૌને છોડી દીધાં. હિ.સ. ૩૦૩માં તેણે ખલીફાની તાવની માંદગીનો સફળ ઈલાજ કર્યો. હિ.સ. ૩૦૫માં વલી અહદના પોપટને ફરી જીવતો કરી દીધો. મોઅતઝલીઓ તેની આ “અતા”ઓને અને જાદુગરી માટે તેની બહુજ ટીકા કરી. તે દરમ્યાન હિ.સ. ૩૦૪ - ૩૦૬ માં વઝીર ઈબ્ને ઈસાની જગ્યા પર ઈબ્નુલ ફુરાતને નિમવામાં આવ્યો, જે હદ્યાજ ઉપર બીજી વખતે મુકદ્દમો ચલાવવા ન દીધો. એમ લાગે છે કે હદ્યાજના સૌથી વધુ મહત્વના પ્રકાશનો પૈકી બે તેજ સમયના છે. (૧) તાસીનુલ અઝલ - જે શયતાન પર ગાંડપણ ભર્યો ટીકાત્મક સંગ્રહ છે. (૨) બીજી આં હઝરત (સ.અ.વ.) ની મેઅરાજ ઉપર એક તરંગી - ખયાલથી ચર્ચા છે. જ્યાં એ વિચાર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ના રૂલાની અનુભવના કારણે અદ્દાલ તઆલા અને બંદાઓ વચ્ચે “ઈત્તેલાદ” શક્ય છે. લુસયન

બીન રૂલ નૌબખ્તીની અસરથી મુકદ્દમો ફરી વાર શરૂ થઈ ગયો. હિ.સ. ૩૦૭-૩૦૮ તેના ઉપર દલિલો ચાલી. હદ્યાજે કહ્યું “કાબા દિલની અંદર છે. મુખ્ય બાબત તેનો સાત વખત તવાફ કરવાનો છે.” આ માટે તેની ઉપર એક કિરમતી હોવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો. (અને એ જાહેર છે કે કિરમતી (એક કબીલો) કાબાનો નાશ કરવાના મતના હતાં.) અ મુકદ્દમાના માલેકી કાઝી, અબુ ઉમર બીન યુસુફે આ ફેસલો સંભળાવ્યો “તમારું લોહી વહાવવું જાએઝ છે.”

છેવટે અબ્બાસી ખલીફા અલ મુક્તદિરે હદ્યાજની ફાંસીના વોરંટ ઉપર સહી કરી દીધી. ૨૪ ઝીલ્કાદના બાબે ખુરાસાનમાં હદ્યાજને, જેના માથા ઉપર એક તાજ રાખવામાં આવ્યો હતો, એક મોટા જનસમુદાયની સામે મારી મારીને અઘમૂઓ કરી દીધો. અને પછી દરવાજા ઉપર લટકાવી દીધો. તેનું માથું કાપી નાખવાનો ખલીફાનો હુકમ મોડી રાત્રે આવ્યો હકીકતમાં તેને ફાંસી આપવાના હુકમને બીજા દિવસ માટે મુલત્તવી રાખ્યો હતો. જે લોકોએ સહી કરી હતી, તેઓએ મોટા અવાજે કહ્યું : “જે કાંઈ પણ થયું છે, ઈસ્લામને ખાતર થયું છે તેના ખૂનનો ભાર અમારા શીરે આવવા દો.” હદ્યાજનું માથું કાપી નાખવામાં આવ્યું. પછી તેના શરીર ઉપર તેલ છાંટીને તેને સળગાવી દેવામાં આવ્યો. અને એક મિનારા ઉપરથી તેની રાખને દજલા નદીમાં વહાવી દેવામાં આવી. આંખે દેખ્યા સાક્ષિઓ કહે છે કે આ દુષ્ટ અકિદાવાળા માણસના અંતિમ શબ્દો હતાં. “આરિક માટે જે વાત મહત્વ ધરાવે છે તે એ છે કે, અદ્દાલ જલ્લ જલાલોહની મરજથી તેનો સંપૂર્ણ (ભૌતિક) ઈત્તેલાદ થઈ જાય.”

મુકદ્દમામાં હદ્યાજની વિરુદ્ધ મોટા મોટા ધાર્મિક, રાજકિય, નાણાકીય અને હુકુમતની વિરુદ્ધ કાવતરૂ કરવાના આરોપો મૂકવામાં આવ્યા. તેના ઉપર અદ્દાલની શાનમાં ગુસ્તાખી અને હુલુલ (અદ્દાલની સાથે ભૌતિક એક્ય) ના દાવા કરવાના આરોપો મૂકવામાં આવ્યા. તેની એ પરેશાન હાલતને, કે મઝહબી ઈબાદતની નીશાનીઓને આંતરિક મહત્વ અપાય, એ ખુદ એ નીશાનીઓને નષ્ટ કરવાની એક હલકી, તુચ્છ અને તિરસ્કૃત ઈચ્છા ગણવામાં આવી. “હુલુલ” વિષે હદ્યાજે ખરેખર લખ્યું હતું કે “તારી (ખુદાની) રૂલ મારી રૂલ સાથે ભળી થઈ છે. જે રીતે અમ્બર સુગંધિત કસ્તુરી સાથે ભળી જાય છે.” (દિવાને હદ્યાજ, તરજૂમો માસીનુન - ૪૧) અને સૌથી વધીને “અમારી બે રૂલો જે એક જ શરીરમાં નાખવામાં આવી છે.” (“હલલના”, તેજ પુસ્તક પાના નં. ૫૮)

ઉપર જણાવેલ કથનથી એ સ્પષ્ટ સાબિત થાય છે કે મન્સૂર હદ્યાજ જ ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ની “ગૈબતે સુગરા”માં જીવન પસાર કરતો હતો તે એક મુશ્કિલ હતો જેણે ઈસ્લામની પાયાની

“તૌહિદ”ની માન્યતાનો વિરોધ કર્યો હતો.

મન્સૂરે હદ્યાજ અને નયાબનો દાવો

ગયબતે સુગરાના જમાનામાં હદ્યાજ તે લોકોમાંથી હતો જેઓએ નયાબતે ખાસ્સાનો દાવો કર્યો હતો. હુસયન બીન ઈબ્રાહીમ અબુલ અબ્બાસ અહમદ બીન અલી બીન નુલ અને તે અબુ નસ્ર હેબતુલ્લાહ બીન મોહમ્મદ કાતીબ ઈબ્ને બિન્તે ઉમ્મે કુલ્સુમ બિન્તે અબી જઅફર ઉમ્મવીએ રિવાયત કરી છે કે “કારણકે ખુદાવંદે મોતઆલએ ઈરાદો કર્યો કે હુસયન બીન મન્સૂર હદ્યાજને બદનામ કરે અને તે તિસ્કૂત થઈ જાય, એ માટે અબુ સહલ બીન ઈસ્લામ બીન અલી નૌબખ્તી (ર.અ.) તે લોકોમાંથી હતા. જે હદ્યાજની ચાલાકી અને મકર તથા ફરેબની જાણી ગયા. હદ્યાજને એવું ગુમાન હતું કે અબુ સહલ અજ્ઞાત છે અને કંઈ જાણતા નથી. તે તેમની પાસે ગયો અને તેમને પોતાની સાથે લેવાની કોશિષ કરી. શરૂઆતમાં તેણે અબુ સહલને લખ્યું કે “હું હઝરત વલી અસ્સનો પ્રતિનિધી છું. આં હઝરત (અ.સ.) એ મને હુકમ આપ્યો છે કે હું આપની સાથે પત્રવ્યવહાર કરું. આપના કામમાં આપની મદદ કરું. જેથી આપના દિલને ખાત્રી થાય.” અબુ સહલે જવાબમાં લખ્યું : “મારે તમારું એક નાનું એવું કામ છે અને મને ખબરજ છે કે તમે કરામતથી મોટા ભગીરથ કામો પાર પાડ્યા છે. તેની સરખામણીમાં આ એક હલ્કુ કામ છે. તે એ છે કે હું કનીજો સાથે ખૂબ દોસ્તી કરું છું. પરંતુ મારા સફેદવાળને કારણે તેઓ મારાથી દૂર ભાગે છે. મને હિના લગાડવામાં ઘણો શ્રમ પડે છે. જો તમે મારું આ એક કામ કરી આપો. ઝુલ્ફો સંપૂર્ણ રીતે હંમેશ માટે કાળી કરી દો, તો હું તમને મદદ કરીશ. જે કાંઈ તમે કલેશો તેનું અનુસરણ કરીશ. જ્યારે હદ્યાજને આ જવાબ મળ્યો તો તે સમજી ગયો કે અબુ સહલ તેની બનાવટને જાણી ગયો છે. તેથી વધુ પત્રવ્યવહાર બંધ કરી દીધો.”

શયખ સદુક (ર.અ.) નું બયાન છે કે “હદ્યાજ કુમ ગયો. ત્યાં તેણે મારા સગાઓને પત્ર લખીને પોતાના હેતુ તરફ આમંત્રણ આપ્યું. સગાઓએ આ પત્ર મારા પિતાશ્રીને રજુ કર્યો. જેમણે તે ફાડીને ફેંકી દીધો. જવાબમાં (સગાઓને) લખ્યું કે આ કેવી બેલુદી વાત લખી છે. ક્યા જાલિલના ચક્કરમાં પડી ગયા છો? ક્યા નાદાને તમને આ કાર્યને માટે તૈયાર કર્યા છે?”

હદ્યાજના આ દાવાના કારણે તેને કુમ શહેરથી અપમાનીત કરીને બહાર હાંકી કાઢ્યો.

હદ્યાજના આ ખોટા દાવા અને મૂખમીભર્યા કથનને કારણે હઝરત વલીએ અસ્ર (અજ.) એ તેના પર લઅનત કરી અને એક તૌકીઅ (ફરમાન) લખી મોકલાવી, જે અમે અહીં રજુ કરીએ છીએ.

“અને અમે અદ્યાહ તઆલા અને તેના રસુલ (સ.અ.વ.) ની

બારગાહમાં તેનાથી રક્ષણ માંગીએ છીએ અને અમે તેની ઉપર એક પછી એક અદ્યાહની લઅનત મોકલીએ છીએ, અમારા જાહેર અને બાતીનથી, છુપાઈને અને સ્પષ્ટ રીતે, દરેક વખતે અને દરેક સંગ્રોગોમાં, દરેક એ માણસ ઉપર જે તેનું અનુસરણ કરે છે, જેને અમારા આ સંદેશો પહોંચે તે પછી પણ તે તેનું અનુસરણ કરે (તેના પર પણ).” (કલેમતુલ ઈમામ મહદી, પાનુ ૨૮૨)

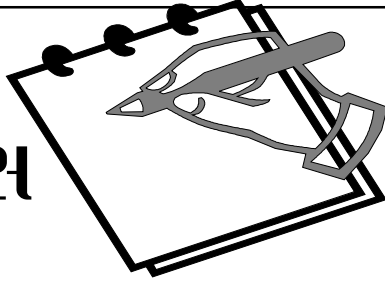
આ તૌકીઅ (ફરમાન) દ્રષ્ટિ સમક્ષ રાખીએ તો એક વાત આપણાં માટે સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે હદ્યાજ જેવા જુદા અને ધોકેબાજ માટે અહલેબૈત (અ.સ.) ની નીકટ કોઈ સ્થાન નથી અને આ ફરમાનની અસર હતી કે શીયાના મહાન આલિમો અને બુદ્ધિજીવીઓએ ગયબતે સુગરામાં અને તે પછી ગયબતે કુબરાની અમૂક સદીઓ સુધી મન્સૂરને તિસ્કૂત કર્યો. પરંતુ સાતમી સદી પછી થોડા ક્રિલ્સુફીઓ અને બુદ્ધિમાનોએ મન્સૂર હદ્યાજની તરફેણ કરવાની શરૂઆત કરી અને ઈમામે ઝમાના (અ.સ.) ની તૌકીઅ (ફરમાન) ની અવગણના કરીને તેને વલીયુદ્દાહ કહેવાનું શરૂ કરી દીધું. માત્ર એટલું જ નહિ, કે અમૂક લોકોએ તેની શાનમાં કસીદા કહ્યા પરંતુ હદ્યાજની જેમ “હું ખુદા છું” કહેવાની જીદ ઉપર પણ અડગ રહ્યા. ખુદા બહેતર જાણે છે કે મન્સૂરની કંઈ અદા તેઓને પસંદ આવી ગઈ કે ઈમામ મઅસુમ (અ.સ.) ની જાહેર કથન - લઅનત કરવા પછી પણ તેઓએ એક જુદા, મુકકાર, ફરેબી અને દગાખોરની મોહબ્બત અને અનુસરણ કરવાની જાહેરાત કરી જ્યાં ઈમામે ઝમાના (અજ.) એ સાફ સાફ ઈરશાદ ફરમાવ્યું છે કે જેણે પણ તેનું અનુસરણ કર્યું તેના ઉપર પણ લઅનત છે.

આવો આપણે સૌ સાથે મળીને દોઆ માટે હાથ ઉંચા કરીએ કે ખુદા આપણને તૌકીક આપે કે આપણે સત્ય અને અસત્યને જુદા પાડી તેના ભેદ પામી શકીએ અને ખોટા દાઅવા કરનારાઓનથી દૂર રહીએ.

બે મકામ વ બે સફર હય ઝીંદગી
ફિતરૂસે બે બાલો પર હય ઝીંદગી
ખુદકશી કરને કો હય નૌએ બશર
ઝહર ખાતા હય દવાકે નામ પર
જીસ્મ કયસા રૂલ તક બિમાર હય
અન્દરૂં હય યા જહન્નમ ઝાર હય
- ડૉ. પયામ આઝમી

ક્રિતાબ

“નજમુસ

સાકિબ”માં

ઈમામે ગાયબ

(અજ.) નો અહેવાલ

જનાબ ઝહેરા (સ.અ.) એ હદીસવેત્તા મીર્ઝા હુસૈને નૂરી (ર.અ.)ના માતૃશ્રીને ફરમાવ્યું :

“ઉમ્મુલ હુસયન, તમારા પુત્ર હુસૈને મારા પુત્ર મહદીના બારામાં એક પુસ્તક લખવાનું શરૂ કરેલ છે અને તેનું નામ “નજમુસ સાકિબ” રાખ્યું છે.”

આ કહીને જનાબે ઝહેરા (સ.અ.) ના નુરાની ચહેરા ઉપર ખુશી છવાઈ ગઈ. (નજમુસ સાકિબ, હુક્કતુલ ઈસ્લામ શયખ ઈસ્લાઈલ રજબી (તાબ સરાહ)નું પુસ્તકાલય)

હઝરત ઈમામ મહદી (અ.સ.) ની માન્યતાનું પવિત્ર ઈસ્લામ ધર્મમાં એટલું મહત્વ છે અને એટલું ઉચ્ચ સ્થાન મેળવેલ છે કે દરેક સમય અને યુગના વિખ્યાત વિદ્વાનો અને હદીસવેત્તાઓ આપના વિષે પુસ્તકો લખવાનું અથવા પોતાના પુસ્તકના અમૂક ખાસ પ્રકરણો આપ (અજ.) ના બારામાં અનામત રીતે લખવાનું બહુમાન મેળવેલ છે અને તેને પોતાના માટે આખેરતની મુક્તીની મૂડી ગણાવી છે. હજારો પુસ્તકો જુદી જુદી ભાષાઓમાં જુદા જુદા રાવીઓ -હદીસ વેત્તાઓએ લખ્યા છે.

પુસ્તકોના સંગ્રહમાં અલંકારરૂપ હદીસવેત્તા આયતુહ્લાહ ફીલ આલમીન અલ્લાજ આકાએ મીર્ઝા હુસૈને નૂરી તબરી નુરહાલે મરકદલ શરીફનું ઉચ્ચ કક્ષાનું પુસ્તક “નજમુસ - સાકિબ દર અહવાલે ઈમામે ગાયબ (અજ.)” ને એક બહુમુલ્ય અને દિવ્ય મનઝેલત - સ્થાન પ્રાપ્ત છે.

વિલાદત :-

હદીસવેત્તા નૂરી (ર.અ.) હિ.સ. ૧૨૫૪માં “નૂર” નામના એક ગામડાંમાં જન્મ્યા હતા. આપના બુઝુર્ગ પિતાશ્રી જનાબ મીર્ઝા મોહમ્મદ તકી (ર.અ.) હતાં. નાનપણથી જ પિતાશ્રીનો આધાર ગુમાવી દીધો હતો. શરૂઆતમાં પ્રાથમિક શિક્ષણ પોતાના વતન નૂરમાં મેળવ્યું. પછી ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવા માટે તહેરાન, સામર્રા, કાઝમૈન, કરબલા અને નજફની સફર કરી. ત્યાં તે વખતનાં ઉચ્ચ કક્ષાના વિદ્વાનો પાસેથી વિશિષ્ટ જ્ઞાન મેળવ્યું. ખાસ કરીને હદીસની વિદ્વતામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ દરજ્જો મેળવ્યો.

૬૬ વર્ષની ઉંમરે હિ.સ. ૧૩૨૦માં નજફે અશરફમાં મૃત્યું પામ્યા. હઝરત અમીરૂલ મોઅમેનીન (અ.સ.) ના પવિત્ર સહેનમાં કિબ્લાના દરવાજાના પૂર્વ બાજુના યોગાનમાં દફન કરવામાં આવ્યા.

અહ્લામા શયખ આકા બુઝુર્ગ તહેરાની (સાહેબુઝઝરીઆ) જનાબ સય્યદ મોહમ્મદ કાશાની નોંધ કરે છે “સાત વર્ષની પછી જ્યારે હદીસવેત્તા નૂરીની બાજુમાં દફન કરવા માટે કબર ખોદવામાં આવી તો જોયું કે બાજુમાં મોહદીસે નૂરીની લાશ સંપૂર્ણ તાજી છે. કફનનો રંગ પણ બદલાયો ન હતો.” આ પ્રસંગથી જાણી શકાય છે, અહલેબૈત (અ.સ.) ની ખીદમત કરનાર અને તેમના માર્ગમાં બલીદાન આપનાર હંમેશા જીવંત રહે છે.

ઉસ્તાદો :-

હદીસવેત્તા નૂર (ર.અ.) એ ઉચ્ચ કક્ષાના વિદ્વાનો પાસેથી ઈલ્મ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. જેવા કે મૌલા મોહમ્મદ અલી મોહલાતી પાસેથી શરૂઆતની તાલીમ મેળવી, આકાએ શેખ અબ્દુરરહીમ બુઝુર્ગદી પાસેથી તહેરાનમાં તાલીમ લીધી, આયતુહ્લાહ શયખ અબ્દુલ હુસૈન તહેરાની અને એ સમયના અજોડ ઉસ્તાદ, ઉસ્તાદુલ ફોકહા હઝરત આયતુહ્લાહ શયખ મુરતુઝા અન્સારી (ર.અ.) પાસેથી ઈરાકમાં શિક્ષણ મેળવ્યું. પછી સૌથી મહાન મરજએ વક્ત (એ સમયના મરજઅ) હઝરત આયતુલ્લાહુલ ઓઝમા મીર્ઝા મોહમ્મદ હસન શીરાઝી (જેમણે તમાકુનો મશહુર ફત્વો આપ્યો અને ઈસ્લામના દુશ્મનોની બધી યોજના ઉપર પાણી ફેરવ્યું) પાસેથી ઈલ્મી નૂરનું જ્ઞાન મેળવ્યું. આ ઉસ્તાદોના શિક્ષણે અને તરબીયત (ઉછેર) હદીસવેત્તા નૂરીને સંપૂર્ણપણે નૂરથી પ્રકાશિત કરી દીધા.

જ્ઞાનની મંઝેલત (ઉચ્ચ સ્થાન) :-

અહ્લામા શયખ આકા બુઝુર્ગ તહેરાની લખે છે “હદીસવેત્તા નૂરી ભૂતકાળના વિદ્વાનોમાં એક સર્વશ્રેષ્ઠ નમૂનો હતા. તેમના સમયમાં તેમના જેવા વિદ્વાન કોઈ ન હતા. તે પોતાની ઉચ્ચતામાં એકલા અને અજોડ હતાં. ખુદાવંદે આલમની એક અમૂલ્ય અતા કરેલી હસ્તી હતા. અમર્યાદિત ગુણો અને ખૂબીઓ તેમનામાં

ઠાંસી ઠાંસીને ભર્યાં હતાં. જેને તેમની જવાનીમાં જ “જલીલુલ કદ્ર” બનાવી દીધાં હતાં. તેમણે પોતાનું સમગ્ર જીવન ધર્મની સેવામાં વ્યતિત કર્યું. તેઓ પોતાના લખાણોથી દરેક જમાનામાં જીવંત અને ઉજ્જવળ રહેશે. તેમણે ઈલ્મના માર્ગમાં પોતાની જાતને વક્ર કરી દીધી હતી. તેમના હમ અને ગમ, સઈ અને કોશીષ ફક્તે રિવાયતોને ભેગી કરવી, અપ્રાપ્ય રિવાયતોને મેળવવી, રિવાયતો ચકાસવી, ગોઠવવી, તેની સ્પષ્ટતા કરવી, પૃથક્કરણ કરવું. હદિસના ક્ષેત્રમાં તેમણે ઘણા બહુ મુલ્ય ખજાના મેળવ્યા છે. એવું લાગે છે કે ખુદાવંદે આલમે તેમને અલલેબૈત (અ.સ.) ની અસરો - નિશાનીઓ ભેગી કરવા માટે જ પૈદા કર્યા હતાં.” (મુસ્તદરકુલ વસાએલ, ભાગ-૧, નવું પ્રકાશન)

હદીસવેત્તા બુઝુર્ગ શેખ અબ્બાસ કુમી પોતાના ઉસ્તાદના બારામાં ફરમાવે છે : “દરેક જ્ઞાનો નિષ્કર્ષ તેમની પાસે હતો. હદીસનું ઈલ્મે અને ઈલ્મે રેજાલ (હદીસ બયાન કરવાવાળાઓના જીવન ચરિત્રનું જ્ઞાન)માં જબરદસ્ત કૌશલ્ય મેળવ્યું હતું. રિવાયતોના ગુઢ અર્થો ઉપર તેમની ઉંડી દ્રષ્ટિ હતી. તે આ બધી બાબતો ઉપર એટલું પ્રભવ ધરાવતાં હતાં કે બુદ્ધિ આશ્ચર્ય પામે છે.” (ફવાએદુલ રઝવીયહ, પાના નં. ૧૫૨)

અદ્લામા મુર્તુઝા મુતહલરી (ર.અ.) ફરમાવે છે : “જો હદીસવેત્તા નૂરી કોઈપણ હદીસને બિન - શિયા સ્ત્રોતમાંથી નોંધે તો તેનો અર્થ એ છે કે કોઈપણ શિયા હદીસવેત્તાએ તેની નોંધ નથી કરી, કારણકે એ અશક્ય છે કે શીયા સ્ત્રોતમાં કોઈ હદીસ હોય અને તે મોહદીસ નૂરીના ધ્યાન બહાર રહી ગઈ હોય.” (ગુફતારે માહ, ભાગ - ૧, પાના નં. ૮૮)

શિષ્યો :-

આમ તો ઈતિહાસકારોમાં દરેક તેમનાથી ફાયદો મેળવ્યો છે. પરંતુ આ વિષયમાં સાહેબુઝ ઝરીઆ અને સાહેબે “તબકાતે ઈસ્લામ” શીયા અદ્લામા આકા બુઝુર્ગ તહેરાની (ર.અ.) અને સાહેબે “સફીનતુલ બેહાર”, સાહેબ મોઅઢ્દીફ “મફ્તાતિલુલ જીનાન” અદ્લામા શયખ અબ્બાસે કુમી (રહ.) ના નામો વિખ્યાત, વધુ પ્રકાશિત અને જાણીતા છે.

પ્રકાશનો :-

અનેક સામુહિક અને અન્ય જવાબદારીઓ હોવા છતાં પણ મોહદીસ નૂરી (રહ.) એ આશરે ૩૦ પુસ્તકો લખ્યા છે. તેમાંનું દરેક પુસ્તક તેના કૌશલ્યમાં અજોડ છે. મહાન પુસ્તક “મુસ્તદરકુલ વસાએલ” ના બારામાં ઉચ્ચ સ્થાન ધરાવતા ફકીયહ અને ઉસુલી હઝરત આયતુહાલલ ઉઝમા આકાએ મુદ્દા મોહમ્મદ કાઝીમ ખુરાસાની (ફકાયતુલ ઉસુલના કર્તા) એ પોતાના દર્સે ખારીજમાં

(હૌઝે ઈલ્મીયામાં અપાતા એક વિષયનું શિક્ષણ) ૫૦૦ મુજતહેદોના મજમામાં ફરમાવ્યું : “બીજા પુસ્તકોની સાથે સાથે “મુસ્તદરકુલ વસાએલ”નો અભ્યાસ જરૂર કરવો જોઈએ. તે વગર ઈજતેહદ થઈ ન શકે. (મુજતહેદ ન બની શકાય.)” (મુસ્તદરકુલ વસાએલ, ભાગ - ૧, નવું પ્રકાશન)

થોડાં પુસ્તકો :-

(૧) મુસ્તદરકુલ વસાએલ - અલ મસાએલ - આ પુસ્તક પહેલા ત્રણ ભાગમાં મોટી સાર્ઝમાં છપાયું હતું. હવે “ફાઉન્ડેશન આલે અબ્ત અલ અખ્બારે અસ્રાત, કુમ” એ વધુ સંશોધન અને શોધખોળની સાથે ૧૮ ભાગોમાં પ્રકાશિત કર્યું છે.

(૨) દાઝસ-સલામ ફીમા યતઅલ્લકો બીર રૂયા વલ ગનામ-૪ ભાગ, આ પુસ્તક નિદ્રા અને સ્વપ્નના બારામાં છે.

(૩) મસાલેમુલ - બહર ફી ઈસ્તદરાકુલ બેહાર અસસાબેઅ અશર.

(૪) જત્રતુલ માવા ફી મન ફાઝ બે લેકાઈલ લુફ્ફત (અ.સ.) ફીલ ગયબતીલ કુબરા - આ કિતાબમાં એ લોકોના કિસ્સા બયાન કર્યા છે જેઓને ઈમામ (અ.સ.) સાથે મુલાકાત કરવાનું બહુમાન પ્રાપ્ત થયું છે. આ પુસ્તક અદ્લામા મજલીસી (રહ.) ની બેહાઝલ અન્વારના છેલ્લા ભાગના અંતમાં સમાવેશ કરી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું છે.

(૫) ફયઝુલ કુદસી ફી અલવાલલ અદ્લામહ મજલીસી-તેમાં અદ્લામા મજલીસી (રહ.) ના જીવનના પ્રસંગો છે. આ પુસ્તક પણ “બેહાઝલ અન્વાર”માં પ્રકાશિત થયું છે.

(૬) અસ સહીફતુસ સાનીય અલવીયા.

(૭) અસ સસહીફતુલ રાબેઅસ સજાદીયા.

(૮) નજમુસ સાકિબ દર અલવાલે ઈમામે ગાએબ (અજ.)

(૯) લુઅ - લુઓ મરજાન - આ પુસ્તકમાં વક્તાઓ (પ્રવચન કરનારા) માટે સલાહ - સુચનો અને નસીહતો છે.

(૧૦) કશકુલ ઉસ્તાર ફી અલવાલે ઈમામુલ ગાએબ (અજ.) અનીલ અબ્સાર.

ઈબાદત અને તકવા - પરહેઝગારી :

હદીસવેત્તા નૂરી (અ.ર.) ઈબાદત અને તકવા-પરહેઝગારીના નમૂનારૂપે હતાં. શયખ અબ્બાસે કુમી “મફ્તાતિલુલ જીનાન” ના કર્તામાં કથન પ્રમાણે મોહદીસ નૂરી (અ.ર.) ઈબાદત માટે ખાસ કાળજી લેતાં. તે જબરદસ્ત મુત્તકી અને પરહેઝગાર હતાં. રાત્રીની નિરવતામાં તેમની નમાઝે શબ અને ખુદાની બારગાહમાં મુનાઝાત ક્યારે પણ ચૂકાઈ નથી. તેમનામાં દરેક ખૂબીઓ ઠાંસી ઠાંસીને ભરી હતી. (ફવાએદૂર રઝવીયા, પા. ૧૫૩)

મોહદીસ નૂરી (અ.ર.) એ દરેક કામના માટે ખાસ સમય ફાળવ્યો હતો. નમાઝે અસ્તથી સૂર્યાસ્તનો સમય લેખન-કાર્ય માટેનો સમય હતો. નમાઝે મગરિબથી સુવાના સમય સુધી અભ્યાસનો સમય હતો. હંમેશા વઝુ કરીને સુતા હતા. સુબહથી બે કલાક પહેલા જાગી જતા હતા. વઝુ અને તહરત પછી એક કલાક પહેલા હ. અમીરૂલ મોઅમેનીન (અ.સ.) ના હરમ પર તશરીફ લઈ જતા હતા. આ સમયે પવિત્ર હરમનો દરવાજો બંધ રહેતો હોવાથી ત્યાં બહાર નમાઝે શબ પડતા. જ્યારે ખાદીમ દરવાજો ખોલતો ત્યારે મોહદીસ નૂરી (અ.ર.) પહેલા જવાર તરીકે હરમમાં પ્રવેશ કરતાં અને હરમના ખાદીમની સાથે પોતે પણ બાકીના દરવાજા ખોલતા અને પવિત્ર હરમની શમાના દિવસે અસરના સમયે લખવાનું કામ કરતા ન હતાં. પરંતુ હરમ તશરીફ લઈ જતાં હતાં અને સુર્યાસ્ત સુધી દોઆઓમાં મગ્ન રહેતા હતાં. (તબકાતે અઅલામશ શીયા - ઝૈલ મોહદીસે નૂરી)

મોહદીસે નૂરી અને કાએમીયતનો પ્રશ્ન :-

ઈમામત અને વિલાયત ઈસ્લામના પાયાના અને મહત્વના સિદ્ધાંતો છે. ઈમામની મઅરેફત, તેમની મોહબ્બત અને તેમનું અનુસરણ દરેક ઉપર ફરજ છે. દરેક શીયાની પહેલી જવાબદારી છે કે પોતાના ઝમાનાના ઈમામની ઓળખ પ્રાપ્ત કરે. એ જાણી લે કે તેઓ કઈ બાબતથી ખુશ થાય છે અને ક્યા કાર્યોથી નારાજ થાય છે. ગયબતના ઝમાનામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ કાર્ય ઈમામે વક્તના જાહેર થવાની પ્રતિક્ષા છે. અહીં વિદ્વાનો અને માર્ગદર્શકોની જવાબદારી છે કે તે સમાજને - સાધારણ જનતાને તેની જવાબદારીઓની જાણ કરે. ઈમામ અસ્નનીવધુ નઝદિક કરે. જો આ ન થાય તો પછી કોની નયાબતમાં (કોના તેનૂત્વમાં) ધર્મનો ઝંડો ઉંચો કરી રહ્યો છે?

મોહદીસે નૂરી (અ.ર.) તે ખુશનસીબત વિદ્વાનોમાંથી છે જેમણે આ ક્ષેત્રમાં અવર્ણનીય કાર્યો છે. એક કવિએ પોતાના શેરોમાં ઈમામ મહદી (અ.સ.) ના અકીદા ઉપર થોડો વિરોધ કર્યો. તેના વિરુદ્ધમાં આખી વિગતવાર કિતાબ લખી નાખી અને તેનું નામ કશકૂલ અસ્તાર ફી અલવાલુલ ઈમામુલ ગાયબ (અ.સ.) અનીલ અબ્સાર રાખ્યું.

એ જાહેર કરવા માટે કે ગયબતના સમયમાં ઈમામ અસ્ન (અ.સ.) કેવી રીતે શીયાઓનો ખ્યાલ રાખે છે અને કેવી રીતે તેઓનું ધ્યાન રાખે છે, એક પુસ્તક લખી નાખ્યું “જન્નતુલ માવા ફી મન નાઝ બે લેકાઈલ લુક્કત (અ.સ.) ફીલ ગયબતીલ કુબરા”

આ પુસ્તકમાં ખુશનસીબ વ્યક્તિઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જેઓને ઈમામ (અ.સ.) ની મુલાકાતનું બહુમાન પ્રાપ્ત થયું

છે. પહેલુ પુસ્તક ત્રણ ભાગોમાં વહેંચાયેલું છે. પહેલા ભાગમાં અલ્લે સુન્નતના એ વિદ્વાનોનું ઉલ્લેખ છે જેમણે હઝરત (અ.સ.) ના અસ્તિત્વનો સ્વિકાર કર્યો છે. બીજા ભાગમાં ગયબત ઉપરના વિરોધના જવાબ આપેલા છે. ત્રીજા અને અંતિમ ભાગમાં બીજા શંકાઓ જવી કે “સરદાબ”ની મનઘડત વાતનો જવાબ છે.

નજમુસ-સાકિબ દર અલવાલે ઈમામે ગાયબ (અજ.) :-

આ પુસ્તક ઈમામે અસ્ન સંબંધી એક સંપૂર્ણ પુસ્તક છે. આ પુસ્તકની વધુ વિગતો પહેલા આ પ્રસંગ ઉપર ધ્યાન આપીએ.

“એક દિવસ ઉચ્ચ કક્ષાના એક વિદ્વાને અદ્લામા મોહદીસે નૂરીને એવી સ્થિતિમાં જોયા કે સામર્રા શહેરમાં કયામત જેવી ગરમીની બપોરે બહાર ફરતાં જોયાં. તેમણે પુછ્યું, આ કયામત જેવી ગરીમીમાં આપ બહાર કેમ ફરી રહ્યા છો? તેમણે ફરમાવ્યું, હું હમણા સરદાબમાં (બોંયરામાં) સુઈ રહ્યો હતો. મેં ખૂબજ સુંદર સ્વપ્ન જોયું જેની ખુશીમાં બહાર ચાલ્યો આવ્યો.”

ફરમાવ્યું : મેં મારા માતૃશ્રીને સ્વપ્નમાં જોયા. મને કહી રહ્યા છે ખુદા તમને દુનિયા અને આખેરતમાં ઈઝઝત આપે. તમે મને સ્ત્રીઓમાં ઈઝઝત આપી છે. હું દરરોજ જનાબે ફાતેમા ઝહેરા (સ.અ.) ની સેવામાં જાઉં છું મને પોતાની નઝદિક બેસાડે છે અને “ઉમ્મુલ હુસૈન” કહીને સંબોધે છે. તમે જે પુસ્તક લખવાનું શરૂ કરો છો તેની મને જાણ કરે છે. આજે જ્યારે તેમની સેવામાં હાજર થઈ ત્યારે વધુ માન આપ્યું અને ફરમાવ્યું : “ઉમ્મુલ હુસૈન! તમારા પુત્ર હુસૈને મારા પુત્ર મહદીના બારામાં એક પુસ્તક શરૂ કર્યું છે. જેનું નામ “નજમુસ સાકિબ, હુક્કતુલ ઈસ્લામ જનાબ આકાએ શયખ ઈસ્માઈલ રજબી તાબ સુરાહનું પુસ્તકાલય”

આ કિતાબ ૧૨ ભાગોમાં સંકલીત છે. :-

ભાગ - ૧ હ. મહદી (અ.સ.) ની વિલાદત,

ભાગ - ૨ હ. મહદી (અ.સ.) ના નામ અને લકબ,

ભાગ - ૩ હ. મહદી (અ.સ.) ની વિશિષ્ટતાઓ અને મહાનતા,

ભાગ - ૪ હ. મહદી (અ.સ.) વિશેનો અકીદો અને તેની સચ્ચાઈ,

ભાગ - ૫ હ. મહદી (અ.સ.) હ. ઈ. અસ્કરી (અ.સ.) ના ફરઝંદ,

ભાગ - ૬ હ. મહદી (અ.સ.) ના ૪૦ મોઅજ્જા,

ભાગ - ૭ હ. મહદી (અ.સ.) ની ઝિયારત - ગૈબતે કુબરામાં અને આપ (અ.સ.) ની સાથે મુલાકાતનો શરફ હાસીલ કરવાવાળા

(અનુસંધાન પાના નંબર ૨૭ ઉપર)

ઈન - તહેરૂવ ફરજ વલા તયઅસુ મીન રવહિદ્દાલ, ફ ઈત્ર અલબ્બલ અઅમાલે એલદ્દાલ અઝઝ વ જલ્લ ઈન્તેઝરૂવ ફરજ (એ લોકો! ઝહુરની પ્રતિક્ષા કરો. અને અદ્દાલ તઆલાની રહેમતથી નિરાશ ન થાવ. બેશક! અદ્દાલ તઆલાની નઝદીક સૌથી વધુ પ્રિય કાર્ય ઝહુરની પ્રતિક્ષા છે.)

જે લોકો આ “ખરેખર માર્ગદર્શક”ના ચાલક છે અને જેઓ હંમેશા તેમના હૃદયમાં તેની યાદને સાચવી રાખે છે - અને ખુદાવંદે આલમે આપેલી પ્રેરણાને સંચિત કરી છે કે “તે સમગ્ર જગતને અદલ અને ઈન્સાફથી ભરપુર કરી દેશે.”- તેવા લોકો હંમેશા જાગૃત, અડગ, ખુશ અને ઉત્કંઠાથી ભરપુર હોય છે.

પછી તે લોકો ક્યાં છે?

જેઓના ગુણો આપણ છદ્દા માર્ગદર્શક ઈમામ સાદિક (અ.સ.)ની મુબારક જીભથી વર્ણવવામાં આવ્યા છે:

“મન સરરહુ અંય યકુન મીન અસ્લાબીલ કાએમે ફલ યનતઝેરૂ વલ યઅમલ બીલ વરએ વ મહાસેનીલ અખ્લાકે વ હોવ મુનતેરૂન.”

(જે કાએમ આલે મોહમ્મદ (અ.સ.) નો સંગાથ ઈચ્છે છે તે પોતાનામાં પ્રતિક્ષાની લાગણી ઉત્પન્ન કરે અને સંયમી, મીતાહારી અને શ્રેષ્ઠ સદ્ગુણો પ્રાપ્ત કરે. તેજ વ્યક્તિ સાચી રીતે પોતાના ઈમામની પ્રતિક્ષા કરનાર છે.)

એ ઈમામની પ્રતિક્ષા કરવાવાળા સમૂહો! નીકળી પડો! તમને મુબારક થાય! જલ્દી કરો! કારણકે તે પ્રભાત પ્રકાશિત થવામાં જ છે. તે પ્રભાતનું લશ્કર આવ્યું જ સમજો! જે ઝુલ્મ, અત્યાચાર, બળજબરી અને અન્યાયોના અંધારાઓ ઉપર હુમલો કરશે. “ઈમામ” પ્રતિક્ષા કરે છે અદ્દાલના હુકમની અને તમે? તેના હુકમના મુન્તઝીર રહો.

સમગ્ર જગત પ્રતિક્ષામાં છે - કાએમ આલે મોહમ્મદ (અ.સ.)

- ખુદાની બાકી રહેલી હુકુમત આ યુગ, આ સમયના ખરેખર

(પાના નંબર ૨૬નું અનુસંધાન)

શખ્સોના ૧૦૦ કિસ્સાઓ,

ભાગ-૮ હ. મહદી અ.સ.ની ગૈબતમાં દિદારની શક્યતાઓ,

ભાગ-૯ હ. મહદી અ.સ.ની ગૈબતમાં લોકોની ફરીયાદ સાંભળવી તથા મુશ્કેલોને દુર કરવી,

ભાગ-૧૦ હ. મહદી અ.સ.ની ગૈબતમાં શીયાઓની દસ જવાબદારીઓ,

ભાગ - ૧૧ હ. મહદી (અ.સ.) થી આપણા સુધી પહોંચેલી અને દોઆઓ જે ખાસ પ્રસંગો અને ખાસ દિવસો માટે મખ્સુસ છે.

માર્ગદર્શક !

આખરી તો એક રોઝ કરેગી નઝર વફા

વો યારે ખુશ ખેસાલ લબે બાન હી તો હય

ઝહુરનો હુકમ થવામાં જ છે. તે સ્થાન લેવાના જ છે.

કાબાની દિવાલ પાછળથી અવાજ આવવા ચાહે છે : “હું કાએમે ઝમાના છું, હું જગતને અદલ અને ઈન્સાફથી ભરી દઈશ. જ્યારે કે તે ઝુલ્મ અને અત્યાચારથી ભરાઈ ચૂકી હશે.”

ઈમાનવાળાના દિલમાં તનમનાટ વ્યાપેલો છે. જગત પોતાના વિકૃત સ્વરૂપને બદલીને “વસંતની બહાર” બનાવા ચાહે છે. ક્યાં છે તેના સાથી અને મદદગાર, તેની સાથે કદમ મેળવી ચાલનારા અને તેના અવાજમાં સૂર પુરાવવાવાળા? ક્યાં છે? પ્રતિક્ષાની સ્થિતિમાં રડવા અને તડપવાવાળા? સફળતા નઝદીક છે.

ખુદાનો આ વાયદો છે :

“વઅદદ્દાહુલ્લઝીન આમનુ મીનકુમ વ અમેલુસ્સલેહાતે લે યસતખલેફત્રહુમ ફીલ અર્ઝે ..... યઅબોદુનની લા યશુરેકુન બી શયઆ”(સુ. નુર, આયત ૫૫)

ખુદાવંદે આલમે ઈમાન લાવનારા શુદ્ધ ચારિત્ર્યવાન બંદાઓને વાયદો કર્યો છે કે તેઓને જમીન ઉપર ખલીફા બનાવશે ..... જેઓ માત્ર મારી ઈબાદત કરે છે અને મારો કોઈ સાથીદાર નથી માનતા.

ખુદાવંદે આલમ વાયદાની વિરૂદ્ધ નથી કરતો... પરંતુ ક્યારે અને ક્યા સમયે?

બહુજ ઝડપથી.... પ્રભાત નઝદીક છે- જે પ્રભાત માટે આંખો જાગત છે. આ તિમિરમય રાત્રીઓમાં આ આંખોએ ઊંઘની મજાજ ક્યારે માણી છે? અંધકારમાં મુખ ઉપર હવા ઉડી રહી છે. .... લ્યો અંધકાર વધુ છવાઈ ગયો. ઘનઘોર અંધકારમય રાત વધુને વધુ ગાઢ થઈ રહી છે. આવું કેમ ન બને? “હવે સત્કારનો પ્રકાશ નઝદીક છે.”

ભાગ-૧૨ હ. મહદી અ.સ.થી નઝદીકી હાસીલ કરવાના આમાલ અને શિષ્ટતા.

ફક્ત ઉપર આપેલા કિતાબના જુદા જુદા ભાગોનું વર્ણન જોવાથી ખબર પડે છે કે આ કિતાબ ઈમામે ઝમાના હુકુમત ઈબ્નીલ હસન અસ્કરી (અ.સ.) વિશે કેટલી સંપૂર્ણ છે.

કાશ કોઈને એ તૌફીક અને સઆદત નસીબ થાય કે આ કિતાબને ઉર્દૂ તેમજ ગુજરાતી ભાષામાં તરજુમો કરે, જેથી લોકોની જાણકારી અને મોહબ્બતે ઈમામે અસ્ર (અજ.) માં વધારો થાય અને પોતાના ઈમામ અ.સ. ની વધારે નઝદીકી હાસીલ કરી શકે.